

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าออกเป็น 4 ส่วนคือ

1. แนวคิดทางสังคมวิทยา
2. แนวคิดและทฤษฎีทางมานุษยวิทยา
3. เอกสารแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการวิเคราะห์เพลง
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 เอกสารและงานวิจัยทางวิชาการที่เกี่ยวกับเพลงลูกทุ่ง
 - 4.2 เอกสารนันทนาการที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่ง
 - 4.3 เอกสารและแนวคิดเกี่ยวกับท่วงทำนองการแต่งเพลง
 - 4.4 เอกสารและบุคคลในวงการที่กล่าวถึงนักร้องลูกทุ่งพุ่มพวง ดวงจันทร์

แนวคิดทางสังคมวิทยา

คำว่า “Sociology” มีนักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ปฟาณี (2523: 5) ได้อธิบายความหมายของสังคมวิทยาในหนังสือสังคมวิทยาไว้ว่า สังคมวิทยา เป็นวิชาที่ศึกษาถึงลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ เช่น สังคมดำรงอยู่ได้อย่างไร มีอะไรยึดเหนี่ยวให้สมาชิกในสังคมมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือมีอะไรทำให้เกิดการแตกแยก ความขัดแย้ง การเปลี่ยนแปลงในสังคมเกิดขึ้นได้อย่างไร

ปฟาณี (2523: 16) ได้กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมในทางสังคมศาสตร์ ไว้ว่าวัฒนธรรม มีความหมายถึง วิถีชีวิต (way of life) ของมนุษย์ในสังคม แบบแผนการเนนชีวิตของมนุษย์ ซึ่งรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วโดยธรรมชาติ เช่น อาหาร ผลไม้ ก้อนหิน ดินทรายต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ ในการยังชีพและทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นจากสภาพที่มีอยู่โดยธรรมชาติมาให้เกิดรูปร่างใหม่ หรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เป็นประโยชน์กับตัวมนุษย์มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ จากความสามารถ มั่นสมอง สติปัญญาของมนุษย์ นอกจากนี้ยังรวมถึงระเบียบ กฎเกณฑ์ บรรทัดฐานทางสังคม

ระบบความเชื่อถือต่าง ๆ คุณค่า ความนิยม เทคโนโลยี(technology) ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างราบรื่นโดยส่วนรวม

นอกจากนี้ไทเลอร์(Tylor) นักมานุษยวิทยา ซึ่งถือว่าท่านผู้นี้เป็นบิดาของวิชาวัฒนธรรม ปาณิ (2523: 16) ได้ให้คำอธิบายว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องเรียนรู้จากการที่เป็นสมาชิกของกลุ่มทางสังคม และคำว่าวัฒนธรรมมีความหมายรวมทั้งความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลปกรรม กฎหมาย ประเพณี และความสามารถตลอดจนลักษณะนิสัยต่าง ๆ ที่ได้รับการเรียนรู้ถ่ายทอดมาจากการเป็นสมาชิกคนหนึ่งในสังคม ซึ่งในความหมายดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมและสังคมแยกจากกันไม่ได้ แต่กลับมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันตลอดไป

ลักษณะของวัฒนธรรมนั้น มนุษย์ได้สร้างสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมานอกเหนือจากสภาพธรรมชาติ มีการดำรงชีวิตที่เป็นกลุ่ม เป็นหมู่ เป็นสังคมต่าง ๆ มนุษย์จะค่อย ๆ สะสมมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกัน วัฒนธรรมของมนุษย์ก็ถูกถ่ายทอดโดยการส่งสอนอบรมจากชั่วอายุคนหนึ่งไปสู่ชั่วอายุคนหนึ่ง และมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมให้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากมนุษย์ได้มีการติดต่อสื่อสารทำความเข้าใจกันโดยใช้สัญลักษณ์(symbolic communication) สัญลักษณ์ที่สำคัญคือ ภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาพูดและภาษาเขียน ซึ่งช่วยให้มนุษย์สามารถถ่ายทอดความรู้สึก ทักษะคติ ความคิดเห็นต่าง ๆ ทำความเข้าใจกับผู้อื่นได้

ลักษณะของวัฒนธรรมสามารถแบ่งออกเป็น 5 ลักษณะคือ

1. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้มาจากการเรียนรู้โดยการถ่ายทอดจากการปะทะสังสรรค์ทางสังคม(social interaction) ตัวการสำคัญคือ ภาษาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด ภาษาเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่ใช้ทุกวัฒนธรรม
2. วัฒนธรรมมีลักษณะเป็นเหนืออินทรีย์(superorganic) หมายความว่าเหนืออินทรีย์นั้นต้องอาศัยการถ่ายทอดทางสายโลหิต(กรรมพันธุ์) เป็นสำคัญและเป็นไปในทางสายลง(พ่อสู่ลูกหลาน ฯลฯ) ในขณะที่มนุษย์ทำได้จากการเรียนรู้เป็นเรื่องของนอกกายนอกอินทรีย์ ซึ่งโครเบอร์(Kroeber) เป็นบุคคลแรกที่ใช้คำว่า เหนืออินทรีย์ ซึ่งหมายความว่าถ่ายทอดไม่จำเป็นต้องรับทางสายโลหิต
3. วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม(social heritage) มนุษย์เมื่อเกิดมาและอยู่ในสังคมใดก็จะ

ได้รับการอบรมทั้งทางตรงและทางอ้อมตั้งแต่เกิดจนสิ้นสภาพจากความเป็นมนุษย์ การที่บุคคลได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ทั้งจากผู้อื่นและเรียนจากประสบการณ์ของตนเองเรื่อยมาตามลำดับนั้น เท่ากับบุคคลได้รับมรดกทางสังคมไว้จากผู้อื่นที่เขาได้สร้างและสะสมเอาไว้ให้ และมีการปรับปรุงและเสริมสร้างสิ่งใหม่สืบทอดกันมาทุกชั่วอายุคน และมอบให้กับคนรุ่นต่อไปอย่างต่อเนื่องไม่ขาดตอน หรือแม้จะมีอุปสรรคหรือหุคชะงักขาดตอนบ้างในบางครั้งก็จำเป็นต้องมีการรื้อฟื้นปรับปรุงและสืบทอดกันอีกต่อไป เพราะมีฉะนั้นแล้ว ในระยะยาววัฒนธรรมของสังคมนั้นอาจสูญหาย หรือสิ้นสุดลงอย่างน่าเสียดาย

4. วัฒนธรรมเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต มนุษย์แต่ละสังคมต่างก็มีวิถีชีวิตที่มีลักษณะเป็นเฉพาะของตนเอง(distinctive) แต่ละสังคมก็มีวัฒนธรรมต่างกัน เนื่องจากมนุษย์มีความคิดและการมองโลกต่างกันและอยู่ในสภาพแวดล้อมไม่เหมือนกัน วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือที่มนุษย์คิดค้นขึ้นมาเพื่อช่วยให้ตนดำรงอยู่ต่อไปในโลกได้ และการจะมีชีวิตอยู่ในโลกได้นั้นมนุษย์จะต้องรู้จักใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและจะต้องรู้จักควบคุมพฤติกรรมของเพื่อนมนุษย์ด้วยกันในสังคม แบบแผนในการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้นรวมตลอดทั้งการกินอยู่ การหลับนอน การแต่งกาย การควบคุมพฤติกรรมทางด้านการปกครองและความเชื่อถือศรัทธาต่าง ๆ ดังนั้น ลักษณะของวัฒนธรรมในความหมายข้อนี้จึงไม่มีวัฒนธรรมใดสูงหรือต่ำกว่ากัน วัฒนธรรมไทยก็มีแบบแผนการดำเนินชีวิตของพวกเราอีกลักษณะหนึ่งที่อาจคล้ายคลึงหรือแตกต่างไปจากวัฒนธรรมอื่นไม่มากนักน้อย

5. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมไม่ใช่เป็นสิ่งที่อยู่คงที่(static) เนื้อหาของวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ มนุษย์ได้ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมวัฒนธรรมอยู่ตลอดเวลา เพราะมนุษย์มีสติปัญญาสูง (ประสิทธิภาพของการทำงานของสมองมนุษย์ดีกว่าสัตว์อื่นทั้งปวง) มนุษย์จึงสามารถใคร่ครวญพิจารณาและใคร่ครวญใช้เหตุผล การรับวัฒนธรรมจึงเป็นการรับมาโดยมิได้คิด (passive) ก่อนจะทำอะไรมนุษย์จะต้องสร้างความหมายในสิ่งที่มากระทบหรือเป็นมูลเหตุก่อนเสมอ ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงคิดปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมวัฒนธรรมของตน นอกจากนี้สภาพแวดล้อมที่มนุษย์เผชิญอยู่ก็มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่น จำนวนคนที่เพิ่มขึ้น ปัญหาต่าง ๆ ที่ประสบร่วมกัน ทำให้วัฒนธรรมได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพปัญหาและกาลเวลา เช่น ภาษา โดยเฉพาะภาษาพูด

จากการศึกษาแนวคิดทางสังคมวิทยา อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า สังคมวิทยา หมายถึง การศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมในด้านต่าง ๆ เป็นวิชาที่ให้ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างระบบต่าง ๆ ของสังคม เช่น ระหว่างระบบเศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา ความเชื่อ

แนวคิดและทฤษฎีทางมานุษยดุริยางควิทยา

คำว่า “Ethnomusicology” มีการกล่าวถึงกันอย่างกว้างขวาง แต่นิยามศัพท์ “Ethnomusicology” นี้ยังไม่มีในศัพท์บัญญัติของไทย จึงมีผู้ใช้กันต่าง ๆ นานา โดยนักวิชาการดนตรีทั้งหลายได้ให้นิยามศัพท์คำว่า “Ethnomusicology” เป็นภาษาไทยไว้ดังนี้

ปัญญา (2546: 21) ได้อธิบายความหมายของมานุษยดุริยางควิทยา(Ethnomusicology) ในหนังสือหลักวิชามานุษยดุริยางควิทยาไว้ว่า มานุษยดุริยางควิทยา หมายถึงความรู้ วิชาการหรือ การศึกษาหาความรู้ด้านดนตรีในแง่วัฒนธรรมของมนุษย์คือ ศึกษาตัวดนตรีในแง่ของดุริยางควิทยา (Musicology) และศึกษาบทบาทหน้าที่ของดนตรีในสังคม เช่น เหตุผลในการที่มนุษย์ประดิษฐ์ คิดค้นสร้างดนตรีของตน คุณลักษณะเฉพาะของดนตรี การใช้ดนตรีในสังคม ความหมายของดนตรี ที่มีต่อผู้คนในสังคมนั้น ๆ ความดำรงอยู่ ความเปลี่ยนแปลงและความเสื่อมสลายของดนตรีในสังคม ได้กล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีทางมานุษยดุริยางควิทยาว่าการศึกษาทางมานุษยดุริยางควิทยาเป็น การศึกษาดนตรีที่กำลังดำเนินไปในปัจจุบัน ดำรงอยู่ในปัจจุบันของสังคมใดสังคมหนึ่ง โดยศึกษา ทั้งตัวดนตรี แนวคิดทางดนตรีของผู้คน การสร้างเครื่องดนตรี รูปแบบของดนตรี บทเพลง การขับร้อง การบรรเลงและบทบาทหน้าที่และการใช้ดนตรีในโอกาสต่าง ๆ คีตกวี นักดนตรี ผลงาน การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของดนตรีในสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับสังคม และวัฒนธรรมของมนุษย์ในท้องถิ่นต่าง ๆ โดยมุ่งศึกษาภาคสนามเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการศึกษาที่ไม่ตายตัวและไม่มีวันจบสิ้น เนื่องจากดนตรีมีการเปลี่ยนไปตามสังคมอยู่เสมอ ลักษณะพิเศษของ สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา (Ethnomusicology) คือ

1. เป็นการศึกษาเรื่องราวทางดนตรีของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง ทั้งในตัวดนตรีเอง สังคมและ วัฒนธรรม
2. เป็นการศึกษาดนตรีที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยภาพรวมของธรรมชาติ ในการสร้างสรรค์ศิลปะ ของมนุษยชาติ ซึ่งโดยมากจะเป็นการสืบทอดแบบมุขปาฐะ
3. เป็นการอธิบายข้อเท็จจริงทางดนตรี ในแง่ของเนื้อหาทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นวัฒนธรรมเดียวและวัฒนธรรมที่ประสมประสานกันระหว่างมนุษย์กลุ่มต่าง ๆ จากอิทธิพล ทั้งภายนอกและภายในสังคมนั้น

4. เป็นการทำงานวิจัยภาคสนาม โดยการหาข้อเท็จจริงจากแหล่งต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในขณะนั้นโดยไม่จำกัดเวลา สถานที่ และประเภทของคนตรี

หนังสือ The New Grove Dictionary of Music and Musician ได้ให้ความหมายของคำว่า Ethnomusicology ไว้ว่า Ethnomusicology ประกอบด้วยคำสองคำ คือ คำว่า Ethno!และMusicology ซึ่งหมายถึง วิชาที่ว่าด้วยการศึกษาคนตรีที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ คือ การศึกษาคนตรีที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไม่ใช่ศึกษาเพียงแค่ดนตรีแบบฉบับของตะวันตกเท่านั้น การศึกษาคนตรีจำเป็นต้องศึกษาในเรื่องของตัวดนตรี เครื่องดนตรี การแสดง ตลอดจนวัฒนธรรมและสิ่งต่าง ๆ

นอกจากนี้ยังมีนักมานุษยวิทยาคูริยางควิทยาและผู้รอบรู้ด้านสาขามานุษยวิทยาคูริยางควิทยาหลายท่านได้ให้คำจำกัดความ นิยามความหมายและขอบเขต ขอบข่ายในการศึกษาทางมานุษยวิทยาคูริยางควิทยาไว้ดังต่อไปนี้คือ

Merriam(1964: 6) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน ได้สรุปเกี่ยวกับระเบียบวิธีทางมานุษยวิทยาคูริยางควิทยาไว้ในหนังสือ The Anthropology of Music ว่าวิชามานุษยวิทยาคูริยางควิทยามีเป้าหมายที่จะใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการวิจัยพฤติกรรมและผลผลิตของมนุษย์ งานของนักมานุษยวิทยาคูริยางควิทยาเป็นการศึกษาคนตรี เพื่อที่จะเข้าใจวัฒนธรรมเป็นวิธีการที่ต้องใช้ทั้งงานภาคสนามและห้องทดลอง แนวคิดของ Merriam เน้นหนักในเรื่ององค์ประกอบของสังคมที่ปรากฏในรูปของความงาม การแสดงและความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรี

Nettl (1983: 62-66) ได้ให้ข้อแนะนำและแนวทางในการศึกษาไว้ในหนังสือ Theory and Method in Ethnomusicology ว่าการศึกษาศาสตร์เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาทางด้านมานุษยวิทยาคูริยางควิทยา การวิจัยเน้นศึกษาคนตรีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ทั้งเรื่องราวที่ได้ยินมา ที่ตั้งของชนเผ่า การหลอมรวมของชนเผ่า การผสมผสานทางวัฒนธรรม ตลอดจนการศึกษาศาพความเป็นจริงที่เป็นอยู่ของมนุษย์แต่ละเผ่าในช่วงเวลานั้น ในการศึกษา นักมานุษยวิทยาคูริยางควิทยาจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างตัวเองกับบุคคลที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ดีที่สุดจากแหล่งข้อมูลนั้น ๆ ข้อมูลดิบที่ได้นั้นต้องมีการบันทึกและบางทีจำเป็นต้องเขียนโน้ตประกอบด้วย เมื่อภารกิจจากภาคสนามสิ้นสุดลง ก็ต้องนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาศาสตร์มาวิเคราะห์ ตรวจสอบ หากข้อมูลไม่ครบถ้วน ก็จำเป็นต้องหาข้อมูลเพิ่มเติม

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการข้างต้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า มานุษยดุริยางควิทยา (Ethnomusicology) หมายถึง การศึกษาดนตรีและวัฒนธรรมของมนุษย์ โดยศึกษาตัวดนตรีในเชิงดนตรีวิทยา (Musicology) และศึกษาบทบาทหน้าที่ของดนตรีในสังคมในเชิงมานุษยวิทยา และสังคมวิทยา นั่นก็คือ การศึกษาวิเคราะห์ดนตรีอันเป็นผลิตผลทางวัฒนธรรมของมนุษย์ การรวบรวมข้อมูลทางดนตรีที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของมนุษย์วิธีการที่มนุษย์ดำรงชีวิตร่วมกันในสังคม รวมถึงกิจกรรมและการสร้างสรรค์ร่วมกัน ตลอดจนความสัมพันธ์ทางดนตรีกับวัฒนธรรมอื่นๆ วิธีการศึกษานี้เน้นการศึกษาภาคสนามเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการศึกษาที่ไม่ตายตัวและไม่มีวันจบสิ้น เนื่องจากดนตรีมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคมและวัฒนธรรมอยู่เสมอ

เอกสารแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ดนตรี

ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ดนตรีตามหลักแบ่งทฤษฎีการวิเคราะห์ดนตรีตามหลักของดนตรีวิทยา ซึ่งเป็นการวิเคราะห์คุณลักษณะทางดนตรี โดยการใช้หลักทฤษฎีตะวันตกในการวิเคราะห์และอาจจะไม่ตรงตามหลักทฤษฎีทั้งหมด แต่สามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ได้ สิ่งที่เป็นแนวทางหลักในการศึกษาวิเคราะห์ดนตรี คือ การวิเคราะห์แนวดำเนินทำนอง บทร้อง ใช้ทฤษฎีการเรียบเรียงเสียงประสาน ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ดนตรีดังนี้

ฉัชชา (2544: 6-24) ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์ทำนองไว้ว่าทำนองคือ เสียงขึ้นลงหลายเสียงที่ปะติดปะต่อกันเป็นชุด แต่ละเสียงนอกจากจะมีระดับเสียงสูงต่ำแล้ว ยังมีความสั้นยาวตามลักษณะจังหวะที่อาจแตกต่างกัน ทำนองเป็นส่วนประกอบของเพลงที่ทุกชาติ ทุกภาษา ทุกวัฒนธรรมให้ความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากท่วงทำนองเป็นเสียงสูง เสียงต่ำ เสียงขึ้น เสียงลง ซึ่งเสียงมนุษย์ร้องเลียนได้ สามารถสะท้อนอารมณ์ของเพลงได้โดยตรง อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์ทำนองมีหลักและประเด็นสำคัญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทำนอง คือ ช่วงเสียง (Range) คือ ระยะห่างระหว่างตัวโน้ตที่มีระดับเสียงสูงสุดและตัวโน้ตที่มีระดับเสียงต่ำสุดของแนวดำเนินทำนอง ขึ้นคู่ (Interval)

การวิเคราะห์ขึ้นคู่ในทำนองเดียวก็คือ การวิเคราะห์การดำเนินทำนองว่าเป็นการเคลื่อนจากโน้ตตัวหนึ่งไปยังโน้ตอีกตัวหนึ่งอย่างไร มีการขยับมากน้อยเพียงใดโดยวัดได้จากการนับขึ้นคู่ โครงหลักของทำนอง การวิเคราะห์โครงหลักของทำนองจะเป็นตัวกำหนดระดับความสำคัญของตัวโน้ตและกำหนดทิศทางของทำนอง กล่าวคือ แทนที่จะดูจากโน้ตตัวหนึ่งไปยังโน้ตตัวถัดไปอย่าง

ตรงไปตรงมาทุกตัว แต่การวิเคราะห์โครงหลักของท่านองจะดูภาพรวม โดยเลือกโน้ตตัวสูงหรือต่ำสุดของกลุ่มโน้ตที่แสดงเค้าโครงของทิศทางท่านอง ซึ่งโน้ตเหล่านั้นจะอยู่บนจังหวะสำคัญ

นอกจากนี้ฉันหา (2544 : 5-6) ได้กล่าวถึงประโยคเพลงและการวิเคราะห์สังคีตลักษณะของเพลงว่า บทเพลงทุกบทต้องประกอบด้วยประโยคเพลงและประโยคเพลงเหล่านี้ก็จะถูกนำมาผูกเรียงร้อยเข้าด้วยกันจนเป็นเพลงที่สมบูรณ์ ส่วนสังคีตลักษณะเปรียบเหมือนฉันทลักษณ์ในวรรณคดี ฉันทลักษณ์ในวรรณคดีเป็นโครงสร้างทางร้อยกรองที่แยกแยะโครงสร้างที่ยึดถือได้เป็นแบบอย่าง โดยมีท่านองและกุญแจเสียง เป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดโครงสร้างของสังคีตลักษณะเหล่านี้

ประสิทธิ์ (2541: เอกสารอัดสำเนา) ได้กล่าวถึงแนวทางในการวิเคราะห์องค์ประกอบของดนตรีในส่วนของท่านองไว้ว่า ทำการศึกษาวิเคราะห์บันไดเสียง(Scale)ว่าเป็นเมเจอร์ (Major)หรือไมเนอร์(Minor) กลุ่มเสียงต่าง ๆ (Mode) คือ Pentatonic, Hexatonic, Dorian, Phrygian, Lydian, Mixolydian และ Aeolian พิสัย(Range)และลักษณะของท่านอง (Melodic Shape)

แมนรัตน์ (ม.ป.ป.: 139) ได้กล่าวถึงการวางแผนการสร้างสกออร์ในการแยกและเรียบเรียงเสียงประสานไว้ว่า เมื่อเลือกเพลงและจัดท่านองแบคกราวด์ให้กับเครื่องดนตรีแต่ละกลุ่มแล้วอย่าเพิ่งเริ่มเขียนสกออร์จนกว่าจะได้พิจารณาข้อต่าง ๆ ดังนี้

1. พิจารณาความยาวของเพลงก่อน
2. เลือกเครื่องมือที่เป็น Solo ก่อน
3. พิจารณาประเภทของวงดนตรีที่จะเขียนเพลงให้และดัดแปลงให้เข้ากับประเภทของวงดนตรีขนาดต่าง ๆ ตามความต้องการ
4. เลือกใช้คอร์ดที่เหมาะสมกับเพลงเพราะอาจต้องมีการเปลี่ยนแปลงบ้างบางตอน
5. ทำความคุ้นเคยกับท่านองเพลงและคอร์ดต่าง ๆ อย่างละเอียดให้ถึถ้วนก่อนลงมือทำ
6. พิจารณาท่านองสูงต่ำเหมาะสมกับเครื่องดนตรีอะไร ตอนไหน เสร็จแล้วจึงเตรียม

กระดาษสกออร์ ดินสอ ยางลบและนำเพลงที่ทำมาร่างไว้ก่อนอย่างคร่าว ๆ ตั้งแต่ต้นจนจบ โดยการทำให้ Lead Line ต่าง ๆ ของแต่ละกลุ่มเครื่องมือและข้อสำคัญต้องไม่ขัดกับท่านอง โดยขั้นตอนการกระทำดังกล่าวทำให้สามารถนิภาพของบทเพลงที่นำมาเรียบเรียงได้ชัดเจนกว่าทุก ๆ ตอนของเพลงจะอยู่ในท่วงท่านองเดียวกัน ถ้าไม่ใช้วิธีนี้อาจเป็นผลให้ท่านองหรือประโยคของเพลงที่ทำไว้อย่างดีจะเกิดฟังขัดหู เมื่อเวลาเล่นติดต่อกันหลาย ๆ ประโยค

ใหญ่ (2522 : 235-236) กล่าวถึงองค์ประกอบของเพลงหนึ่งเพลงที่สามารถนำไปบรรเลงด้วยวงดนตรีให้ผู้ฟังได้นั้นมีดังนี้

1. ผู้ประพันธ์เพลง
2. ผู้ประพันธ์ทำนอง
3. ผู้เรียบเรียงเสียงประสาน
4. วงดนตรี
5. ผู้ขับร้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันกระแสเพลงลูกทุ่งได้หวนกลับมาอยู่ในความสนใจของประชาชนอีกครั้งหนึ่ง มีกลุ่มผู้ให้ความสนใจในการฟังเพลงลูกทุ่ง ศึกษาบทเพลงและเห็นคุณค่าการอนุรักษ์ของเพลงลูกทุ่ง กันมากขึ้น เพราะเพลงลูกทุ่งนั้นมีคุณค่าต่อสังคมไทยและเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติที่ควรรักษาไว้ หลายฝ่ายได้ให้การสนับสนุนเผยแพร่บทเพลงลูกทุ่งกันแพร่หลาย เช่น การจัดงาน กิ่งศตวรรษเพลงลูกทุ่ง การจัดสัมมนาทางวิชาการเรื่องเพลงลูกทุ่งในสังคมไทย การจัดประกวดแข่ง การขับร้องเพลงลูกทุ่ง การจัดนิทรรศการรำลึกถึงศิลปิน นักร้อง นักประพันธ์เพลง ผู้มีชื่อเสียง หลาย ๆ ท่านในอดีต รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวกับเพลงลูกทุ่งในลักษณะต่าง ๆ ที่ทำให้ทราบถึงกำเนิดของเพลงลูกทุ่ง ความหมายและความเป็นมาของเพลงลูกทุ่งดังต่อไปนี้

เอกสารและงานวิจัยทางวิชาการที่เกี่ยวกับเพลงลูกทุ่ง มีดังนี้

เพลงลูกทุ่งเพลงเป็นการละเล่นอย่างหนึ่งของคนในสังคมไทยยุคดั้งเดิม ที่ไม่อาจจะไปถึงจุดกำเนิดที่ชัดเจนได้ เพราะมีการสืบทอดกันโดยมุขปาฐะตามจารีตวัฒนธรรมประชาชน การเล่นเพลงมีการปรับตัวได้อย่างสอดคล้องกับรสนิยมของคนในแต่ละยุคสมัยอยู่เสมอ จึงทำให้แพร่หลายมาอย่างสืบเนื่องยาวนาน เพลงลูกทุ่งมีลักษณะของการผสมผสานของวัฒนธรรมหลายอย่าง โดยเฉพาะจารีตหรือเงื่อนไขของการเล่นเพลงที่ปรากฏอย่างเด่นชัด ซึ่งอาจถือเป็นวิวัฒนาการอีกก้าวขึ้นหนึ่งของการเล่นเพลงที่จะได้รับนิยมของคนในสังคมไทยยุคใหม่ที่นิยมเพลงไทยสากลกันขึ้นอย่างแพร่หลาย(ศิริพร, 2547: 27,45)

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ.2480 ถึง พ.ศ.2490 นักเพลงได้นำเพลงสากลลงสดริงและวงแจ๊สแบบด้นเข้ามาผสมผสานกัน เช่น วงสุนทราภรณ์ วงดนตรีของโรงภาพยนตร์ศรีกรุงและ

ขณะเดียวกันมีคนไทยเป็นจำนวนมากที่หันมาสนใจและส่งเสริมเพลงไทยทำให้เกิดคำว่า “เพลงตลาด” ขึ้นและได้นำเพลงไทยพื้นบ้าน เช่น รำโทนมาเล่น จนได้รับความนิยมจากประชาชนทั่วไป ทั้งนี้เพราะมีการเสริมเครื่องดนตรีอีก 2-3 ชนิด นอกจากกลอง ฉิ่ง ขลุ่ยและซอ ต่อมาไม่นานรัฐบาลของจอมพลแปลก พิบูลสงครามก็ได้แก้ไข ปรับปรุง เพลงเหล่านี้ให้มีหลักการดีขึ้นจึงเกิดเพลงราวงั้น ซึ่งก็ได้ใช้มาจนทุกวันนี้

เพลงดังกล่าวข้างต้น มีการพิจารณานำเอาเรื่องแนวชีวิตเข้าผสมผสานมากขึ้น จนกระทั่งประมาณปีพ.ศ. 2500 นักแต่งเพลงพื้นบ้านได้เริ่มแต่งเพลงที่มีเนื้อเรื่องง่าย ๆ เกี่ยวกับชีวิตธรรมดา ง่าย ๆ ทำนองและจังหวะก็ธรรมดาจึงเป็นที่นิยมติดตลาดรู้จักกันในชื่อของ “เพลงลูกทุ่ง” มาจนกระทั่งบัดนี้ (จิตรเกษม, 2540: 53-55)

เพลงลูกทุ่งมีวิวัฒนาการมายาวนานในประวัติศาสตร์วัฒนธรรมไทย องค์ประกอบของบทเพลงแสดงให้เห็นถึงจารีตลักษณะของการเล่นเพลงปรากฏอย่างเด่นชัด เช่น รูปแบบเพลงโต้ตอบ เพลงแก้ คำร้องที่กำหนดสถานการณ์เฉพาะ การเล่นกับเรื่องสองแง่สองง่าม การขับร้อง ที่มีการเล่นลูกคอ ซึ่งเป็นแง่มุมทางสุนทรียะที่ยึดถือกันในการร้องเพลงพื้นบ้านของประชาชนที่มีเล่นกันมาแต่โบราณและการปรับตัวตามสถานการณ์อยู่เสมอที่เป็นคุณสมบัติสำคัญอีกประการหนึ่ง

ความเป็นมาของเพลงลูกทุ่ง มีดังนี้

แถวหรือแตรฝรั่ง ทำให้เกิดเพลงลูกทุ่ง เรื่องนี้มีเหตุมาตั้งแต่แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2394-2411)

ก่อนสมัยรัชกาลที่ 4 เพลงดนตรีในสยามประเทศมี ปี่พาทย์ เครื่องสาย และมโหรี เป็นพื้นเรียกรวม ๆ ในสมัยหลัง ๆ ว่า ดนตรีไทย ในต้นสมัยรัชกาลที่ 4 โปรดให้ตั้งกองทหารเกณฑ์ฝึกหัดอย่างฝรั่งขึ้นและมีทหารแตรประจำการ จ้างนายทหารอังกฤษสองคนที่ปฏิบัติงานอยู่ในอินเดียมาเป็นครูฝึกในวังหน้า สมัยนั้นกรุงสยามยังไม่มีเพลงค่านับแบบฝรั่ง ครูฝึกชาวอังกฤษจึง เป่าแตรเพลงฝรั่งสำหรับนำทหารเดิน เมื่อตั้งแถวค่านับก็เป่าเพลง God Save the Queen ตามแบบอังกฤษ (สาส์นสมเด็จ, 2526: 4)

การที่กรุงสยามไม่มีเพลงค่านับ(อย่างฝรั่ง)เป็นของตัวเอง แต่ใช้เพลงของอังกฤษแทน เป็นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราชดำริให้แต่งเพลงค่านับประจำกรุงสยามบ้าง ในที่สุดนักประพันธ์เพลงชาวรัสเซียชื่อ ปโยตร์ สชูโรฟสกี (Pyotr Schchurovsky) ได้แต่งทำนองขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายเมื่อพ.ศ. 2431 เมื่อทรงฟังเป็นครั้งแรกก็ทรงพอพระราชหฤทัย จนกระทั่งพ.ศ.2435 ได้พระราชทานกลองยานัตถ์ทำด้วยเงินสลักพระปรมาภิไธยให้แก่

ผู้ประพันธ์และเพลงนี้ก็คือ สรรเสริญพระบารมี ที่บรรเลงสืบมาถึงปัจจุบันและมีเค้ามูลว่า สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงจัดบรรเลงเพลงนี้เป็นครั้งแรกด้วยมโหรีชนิดคอนเสิร์ตขึ้นในงานเฉลิมพระชนมพรรษาที่หน้าศาลาอุทธรณ์การ(กระทรวงกลาโหม) เมื่อพ.ศ.2431(สุกรี, 2530: 12)

ฉะนั้นความเคลื่อนไหวจากเพลง God Save the Queen ถึงเพลงสรรเสริญพระบารมี ย่อมเป็นกระแสหลักครั้งแรกที่จะให้เกิดพัฒนาการเป็นเพลงไทยสากล ในสยามประเทศต่อไปข้างหน้า เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงเพลงค่านับครั้งแรกก็คือ เครื่องเป่าที่เรียกว่า แตร และคนไทยทั่วไปสมัยนั้นเรียกว่า “แตรฝรั่ง” เพราะเป็นของฝรั่ง

ราชสำนักสยามยุคนั้นต้องการปรับปรุงประเทศให้ก้าวหน้าเทียมตะวันตก เพื่อให้รอดพ้นจาก “อำนาจ” ของฝรั่ง จึงสั่ง “แตรฝรั่ง” แบบต่าง ๆ เข้ามาหัดเป่าคึกกันขึ้นเป็นวงแล้วเรียกว่า “แตรวง” สมัยแรก ๆ น่าจะฝึกกันเองในกรมกองทหารก่อน โดยหัดเป่าเพลงของ “ดนตรีไทย” ง่าย ๆ ประเภท “สองชั้น” เดินนำขบวนต่าง ๆ ต่อมาได้เรียนรู้เทคนิคซับซ้อนขึ้นจนสามารถจับกลุ่มบรรเลงเพลงชั้นสูงได้เรียกว่าวง “โยชวาทิต” แต่ยังไม่ได้อ่านโน้ตและไม่แยกเสียงประสานเพราะยังไม่รู้เทคนิคฝรั่ง

วงโยชวาทิตเริ่มบรรเลงด้วยการอ่านโน้ต ด้วยระบบแยกเสียงประสาน ฯลฯ อย่างฝรั่งได้ เมื่อ “ทูลกระหม่อมบริพัตร” หรือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต เสด็จกลับจากยุโรปมาทรงบัญชาการทหารเรือ แล้วทรงพัฒนาการบรรเลงดนตรีอย่างมีระบบและทรงเป็นคนไทยคนแรกที่ได้รับยกย่องว่าแต่งเพลงแบบฝรั่งแท้ ๆ หรือเพลงสากลได้ (“ทูลกระหม่อมบริพัตร” เป็นพระราชโอรสพระองค์ที่ 33 ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ประสูติเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2424 เสด็จไปทรงศึกษาต่อที่ยุโรป เมื่อ พ.ศ.2437 ประทับอยู่ที่อังกฤษและเยอรมนีราว 10 ปี เมื่อเสด็จกลับมาแล้วจึงเริ่มนิพนธ์เพลงแบบฝรั่ง เช่น วอลตซ์ปลื้มจิต วอลตซ์ประทุมพล วอลตซ์โนรีมณฑาทอง และมาร์ชบริพัตร นอกจากนั้นยังทรงนิพนธ์เพลงแนวอื่น ๆ อีกมาก เพราะทรงเชี่ยวชาญทั้งดนตรีฝรั่งและดนตรีไทย ทรงบรรเลงดนตรีไทย ทรงนิพนธ์เพลงไทยไว้หลายเพลง โดยเฉพาะเพลง “แขกมอญบางขุนพรหม” ได้รับการยกย่องอย่างสูงและทรงมีวงดนตรีไทยประจำพระองค์คือ “วงบางขุนพรหม” ด้วย) (“ทูลกระหม่อมบริพัตรกับการดนตรี” รวบรวมโดยพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบงและนายแพทย์พูนพิศ อดาตยกุล พ.ศ.2524)

เศรษฐกิจการเมืองหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อพ.ศ.2475 เปิดโอกาสให้เพลงไทยสากลเฟื่องฟู เริ่มจากเพลงประเภท “ปลุกใจ” ที่คณะราษฎรมอบให้พระเจนดุริยางค์แต่ง “เพลงชาติ” และโดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรยากาสทางสังคมและการเมืองสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่มีการตราพระราชกฤษฎีกาเกี่ยวกับการบรรเลงดนตรีขึ้นเมื่อ พ.ศ.2486 มีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อวงการ

ดนตรีไทย เพราะเท่ากับรัฐไม่อุดหนุนเพลงและดนตรีไทยที่เป็นสมบัติวัฒนธรรมมาแต่ดั้งเดิม แต่กลับมุ่งเผยแพร่เพลงและดนตรีไทยสากล ดังจะเห็นว่าสถานีวิทยุของทางราชการสมัยสมัยนั้น ไม่นิยมเปิดเพลงไทยประเภทปี่พาทย์ เครื่องสายและมโหรี แต่เปิดเพลงไทยสากลเท่านั้น

นอกจากนั้นพัฒนาการของมหรสพการแสดงอย่างใหม่ เช่น ละครรเวทีชาวยุโรปหนังแก้ว และภาพยนตร์ที่มีความก้าวหน้ากว้างขวางขึ้นในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ล้วนเป็นมหรสพที่ต้องใช้เพลงไทยสากลให้เป็นส่วนหนึ่งของการแสดงนั้น ๆ ยิ่งช่วยให้เพลงไทยสากลเป็นที่นิยมแพร่หลายมากขึ้น บรรดาเพลงและดนตรีไทยประเภทปี่พาทย์ เครื่องสายและมโหรี ที่มีมาแต่เดิมก็ถูกเรียกอย่าง “เหยียด ๆ” ว่า ดนตรีไทยเดิมและเพลงไทยเดิม เพื่อให้แตกต่างจากเพลงไทยสากลที่มีขึ้นใหม่

ความเคลื่อนไหวที่กล่าวข้างต้นล้วนอยู่ในใจกลางกรุงเทพ ฯ เท่านั้น ส่วนในท้องถิ่นต่าง ๆ ก็มีมหรสพการแสดงของท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นของตัวเอง ที่จะแพร่หลายมากกว่าอย่างอื่นก็คือ ลิเก เท่านั้น แต่ก็จำกัดอยู่เฉพาะภาคกลางลุ่มน้ำเจ้าพระยาและลุ่มน้ำมูลเฉพาะที่จังหวัดนครราชสีมา เพลงไทยสากลยุคต้น ๆ มีทั้งเพลงที่มีบรรยากาศ “ชนบท” กับบรรยากาศ “เมือง” แถมมีเพลงประเภท “การเมือง” อยู่ด้วย (แต่ยังไม่แยกเป็น “ลูกทุ่ง” กับ “ลูกกรุง”)

เศรษฐกิจการเมืองสมัยนั้น (ราวก่อนพ.ศ.2500) ยกย่องสังคม “เมือง” สูงส่งกว่า “ชนบท” ฉะนั้น นักคิด นักเขียน นักหนังสือพิมพ์และนักการเมือง กลุ่มที่เรียกว่าให้รัฐบาลสมัยนั้นสนใจ “ชนบท” บ้าง จึงถูกขู่ว่าหากการเมืองว่าเป็น “คอมมิวนิสต์” ถ้าไม่ถูกขู่ว่าการเมืองก็ถูกเหยียดหยามว่า “บ้านนอก”

ทั้งหมดนี้ส่งผลให้สังคมไทยยุคนั้น กำหนดมาตรฐานให้เพลงไทยสากลมีอย่างน้อย 2 ระดับ คือ เพลงตลาดกับเพลงผู้ดี เพลงตลาด คือ กลุ่มที่มีบรรยากาศชนบทและมักรวมประเภทการเมืองด้วย แต่บางทีเรียกว่า เพลงชีวิต เพราะมักแต่งเพลงสะท้อนชีวิตสามัญชน (หลัง พ.ศ.2507 ถูกเรียกว่า เพลงลูกทุ่ง) เพลงผู้ดี คือ กลุ่มที่มีบรรยากาศเมือง (หลัง พ.ศ.2507 ถูกเรียกว่า เพลงลูกกรุง)

บรรยากาศทางเศรษฐกิจการเมืองที่เริ่มผันผวนตั้งแต่ พ.ศ.2500 เป็นต้นมา จะส่งผลให้เพลงไทยสากลแปรปรวนไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ปฏิวัติแล้วเริ่มให้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจยุคใหม่ ส่งผลให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรมในเขตกรุงเทพ ฯ แล้วแรงงานจากชนบทอพยพเข้ามาสู่กรุงเทพ ฯ เพื่อเป็นลูกจ้างในโรงงานมากขึ้น

ขณะที่เพลงไทยสากลกลุ่ม “เพลงผู้ดี” มีพัฒนาการไปทางฝรั่งอย่างเต็มที่แต่กลุ่ม “เพลงตลาด” หรือ “เพลงชีวิต” กับ “เพลงการเมือง” ยังอีกทีครึกโครมสนุกสนานอย่างง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อนแบบ “เทรเวจ” อยู่เหมือนเดิม

ระยะแรก ๆ ก็ถูกต่อต้านอย่างหนักจากสังคมที่ยกย่องกลุ่ม “เพลงผู้ดี” เพราะกลุ่มนี้มีอำนาจควบคุมสื่อสำคัญที่สุดคือ “วิทยุ” มีสถานีเดียวคือ ช่อง 4 บางขุนพรหม แต่ไม่นานนักเทคโนโลยี

เปลี่ยนเป็นระบบ “ทรานซิสเตอร์” อย่างรวดเร็ว ทำให้กิจการวิทยุขยายขอบเขตมากขึ้นมีสถานีมากขึ้น เครื่องรับวิทยุราคาถูกลง ฯลฯ พวก “เพลงตลาด” มีโอกาสผลิต “วัฒนธรรมแถว” ของตัวเองขึ้นมาบ้าง แล้วแพร่หลายไปอย่างรวดเร็วเพราะมีจำนวนสมาชิกมากกว่า ทำให้เกิดพลังแข็งแกร่งขึ้น

กลุ่มปัญญาชนในสถาบันการศึกษาที่มีส่วนสนับสนุน เพราะกระแสดความคิดทางการเมืองที่ต่อต้าน “ทุนนิยม” และ “จักรวรรดินิยม” ในสมัยนั้นขยายตัวอย่างเจียบ ๆ ในยุครัฐบาลเผด็จการที่สำคัญ คือ กลุ่มเจ้าของโรงงานผู้ผลิตสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคกรุงเทพ ฯ อุดหนุนให้กลุ่ม “เพลงตลาด” เติบโตขึ้น เพราะ “ตลาด” ของกลุ่มนี้ใหญ่มาก เขาต้องการขายสินค้าให้กับสมาชิกกลุ่มนี้ จึงอุปถัมภ์ให้มีการผลิต “วัฒนธรรมแถว” จนเต็มตลาด

ราว พ.ศ.2507 กลุ่ม “เพลงตลาด” ที่ใช้ “วัฒนธรรมแถว” ก็ได้รับการยอมรับว่ามีศักดิ์ศรีเสมอกลุ่ม “เพลงผู้ดี” แต่ถูกขนานนามใหม่ว่า “เพลงลูกทุ่ง” (สุจิตต์, 2536: 22-26)

แรกเริ่มเดิมทีเดิวยังไม่มีการแยกประเภทออกเป็นเพลงลูกทุ่งและลูกกรุง เพราะเป็นเพลงไทยสากลด้วยกัน ดังนั้นถ้าจะพิจารณาถึงกำเนิดของเพลงลูกทุ่ง อาจกล่าวได้ว่าเพลงลูกทุ่งได้เกิดมานานเท่ากับเพลงไทยสากลและจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกัน นักประพันธ์เพลงและนักดนตรีหลายท่าน เช่น มงคล อมาตยกุล พยงค์ มุกดา นคร มงคลายน จงรัก จันทร์ศุภและ นคร ถนอมทรัพย์ ล้วนแล้วแต่ไม่ต้องการให้มีการแบ่งแยกประเภทของเพลงไทยสากลเป็นเพลงลูกทุ่งและลูกกรุง เพราะถือว่าดนตรีเป็นภาษาสากลและต่างก็เป็นเพลงไทยสากลด้วยกัน

ยุคแรกจะยังไม่มีการแบ่งนักร้องและนักประพันธ์เพลงไทยสากลออกเป็นเพลงลูกทุ่งและลูกกรุง แต่ปรากฏว่ามีนักร้องที่มีชื่อเสียงในยุคนี้บางคนชอบร้องเพลงเกี่ยวกับชนบท ตัวอย่าง คำนวณ สัมปณณานนท์ร้องเพลงเกี่ยวกับชีวิตบ้านนอกแบบหนุ่มลูกทุ่งในนวนิยายของ “ไม้เมืองเดิม” เช่น เพลงรอยไถ ชายสามโบสถ์ ลูกสาวดาดี ลูกข้าวเหนียว ฯลฯ เป็นต้น สมยศ ทัศนพันธ์นั้น ร้องเพลงที่มีลีลาอ่อนหวาน เสรีซึ่ง มีลีลาการร้องเพลงแบบดึก เพาเวลล์พระเอกลูกทุ่ง เพลงแนวคันทรี่ตะวันตก ร้องเสียงดังชัดสะบัดเสียงแบบนักร้องเพลงเกี่ยวกับชนบท ดังผลงานเพลงลมทะเล มนต์เมืองเหนือ ช่อทิพย์รวงทอง วิวาห์น้ำตา แก้วลี้มคอน ฯลฯ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีนักร้องหญิง แสงนภา บุญราศรี ซึ่งร้องเพลงสะท้อนชีวิตและความยากจนเช่น เพลงคนลากรถขยะ คนปวดตาล ฯลฯ เป็นต้น นักร้องอื่น ๆ ในช่วงระยะเวลาแรกเริ่มนี้ได้แก่ ล้วน ควันธรรม สีว วรรณภู รุจิ อุทัยกร เดิม พันธุ์งาม มั่นหนา โมรากุล อุดม สุนทรจามร ฯลฯ เป็นต้น

ในยุคแรกนั้นมีนักร้องหลายคนที่แต่งเพลงและขับร้องเพลงเอง แต่งเพลงในรุ่นบุกเบิกที่มีลีลาแบบชนบท ได้แก่ ไพบุลย์ บุตรขัน เสน่ห์ โกมารชุน ชลอ ไตรครองสอน พยงค์ มุกดา ฯลฯ ชาวบ้านเรียกผลงานเพลงกลุ่มนี้ว่า “เพลงตลาด”

พอจะสืบสาวได้ว่า เพลงที่มีแนวเป็นเพลงลูกทุ่งและบันทึกไว้เป็นหลักฐานเป็นเพลงแรก คือ เพลงไอ้เจ้าสาวชาวไร่ ซึ่งเป็นผลงานการประพันธ์ของครูเหม เวชกร และใช้ร้อง ประกอบการแสดงละครวิทยุเมื่อปี พ.ศ.2481 จนกระทั่ง คุณจำนง รังสิกุล เริ่มใช้คำว่า “เพลงลูกทุ่ง” เป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2507 สืบมาจนกระทั่งปัจจุบัน (พ.ศ.2549) เป็นเวลารวม 68 ปี ที่เพลงลูกทุ่งเกิดขึ้น และมีวิวัฒนาการสืบทอดมาจนถือเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของไทย(สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ : กิ่งศตวรรษเพลงลูกทุ่งไทย หน้าคำนำ)

ในปี พ.ศ.2507 ราวเดือนพฤษภาคม ท้าวม ทรนง(ชูชีพ ชำของยุทธ) ผู้กำกับเวทีทั่วไปของ สถานีโทรทัศน์ได้เคยเสนอต่อ จำนง รังสิกุล หัวหน้าฝ่ายจัดรายการให้ลองหานักร้องเพลงตลาด ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมแพร่หลายมาแสดงออกโทรทัศน์ดูบ้าง จำนง รังสิกุล อนุญาตโดยให้อาจินต์ ปัญจพรค์เป็นผู้จัดควบคุม คัดเพลงและนักร้องที่เห็นสมควรมาออกโทรทัศน์ได้และตั้งชื่อรายการให้ชื่อว่า “เพลงชาวบ้าน” นักร้องที่ได้รับคัดเลือกครั้งนั้น 3 คน คือ พร ภิรมย์ ผ่องศรี วรนุชและ ทูลทองใจ ความที่ไม่เคยออกโทรทัศน์มาก่อนเลย รายการวันนั้นสถานีถูกตำหนิจากผู้ชมมากมาย บ้างก็ตั้งข้อรังเกียจ คำว่าผู้จัดหาว่าไม่เข้าท่า จนอาจินต์ ปัญจพรค์ผู้ควบคุมรายการของเลิกจัด รายการอีกต่อไป

ต่อมาเดือนธันวาคม พ.ศ. 2507 ปีเดียวกันนั้น ประกอบ ไชยพิพัฒน์เองได้เสนอฝ่ายจัด รายการที่จะหานักร้องเพลงตลาดดังกล่าวมาออกโทรทัศน์ช่อง 4 อีกครั้ง จำนง รังสิกุลอนุญาตและตั้งชื่อรายการให้ใหม่อีกว่า “เพลงลูกทุ่ง” ปรากฏว่าเมื่อออกอากาศไปแล้วก็ถูกตำหนิจากผู้ชมอย่างมากเช่นเดิมแต่ก็ยังจัดต่อไป หลังจากเชิญวงจุฬารัตน์มาออกรายการ “เพลงลูกทุ่ง” ครั้งแรกซึ่งมี ชาย เมืองสิงห์เป็นนักร้องนำวงมา แล้วครั้งต่อมาก็เชิญคนอื่น ๆ มาครั้งละประมาณ 4 คน แล้วคัดเลือกเพลงที่เหมาะสม ผสมนักร้องเริ่มใหม่เข้าบ้าง เพื่อส่งเสริมนักร้องที่ได้ออกร้องเพลงทางโทรทัศน์ในครั้งต่อ ๆ มา อาทิ ไผ่พจน์ เพชรสุพรรณ เพชร พนมรุ้ง ชัยณรงค์ บุญนะโชติ พจน์ พนาวัลย์ ไพรวัลย์ ลูกเพชร

ปูชนียบุคคลผู้สร้างชื่อเสียงให้กับนักร้องลูกทุ่งโด่งดัง มีดังนี้

เมื่อกล่าวถึงวงการเพลงลูกทุ่งแล้วนั้น บุคคลสำคัญที่มีส่วนผลักดันให้เพลงลูกทุ่งมีชีวิตอยู่ได้จบทุกวันนี้ คงไม่พ้นครูเพลงเป็นอันดับแรก หากลองเปรียบเทียบกับระหว่างเพลงลูกทุ่ง เพลงลูกกรุงและเพลงสตริง จะเห็นสิ่งที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิงคือ ความมีบทบาทต่อตัวนักร้อง กล่าวคือ นักร้องลูกทุ่งส่วนใหญ่จะมีชื่อเสียงหรือดังได้ มักจะขึ้นอยู่กับเพลงที่ครูเพลงแต่งให้ถูกจังหวะหรือเรียกง่าย ๆ ว่า ดวงสมพงษ์กัน ยกตัวอย่างเช่น ศิรินทรา นิยากร โด่งดังด้วยบทเพลงของ

ครูกานต์ การรณวงศ์ สายัณห์ สัญญาโด่งดังด้วยบทเพลงของครูชลธิ ธารทองและพุ่มพวง ดวงจันทร์โด่งดังด้วยบทเพลงของครูลพ บุรีรัตน์ ฯลฯ

ทำให้นักร้องเพลงลูกทุ่งมีความเคารพนับถือครูเพลงเปรียบเสมือนปูชนียบุคคล ซึ่งแตกต่างกับชาติอื่นใดในโลก ในสมัยก่อนครูเพลงบางท่านอาจจะไม่มีความรู้ทางด้านดนตรี แต่ด้วยความสามารถทางด้านภาษาหรือทางด้านวรรณกรรม จึงทำให้เป็นที่ยอมรับในวงการค้า ซึ่งแต่ละท่านก็มีความสามารถแตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น สุรพล สมบัติเจริญ หรือชาย เมืองสิงห์ ซึ่งอ่านโน้ตสากลไม่เป็นแต่ด้วยความสามารถอื่น ๆ ทำให้สามารถแต่งเพลงได้ไพเราะทั้งคำร้องและท่วงทำนองหรือในส่วนที่เป็นครูเพลง ที่เป็นนักดนตรีหรือมีความเชี่ยวชาญทางด้านดนตรี เช่น ครูมงคล อมาตยกุล แห่งวงดาวกระจายก็มีความสามารถในหลาย ๆ ด้านจนได้รับการขนานนามว่าเป็นบรมครูแห่งวงการเพลงลูกทุ่งไทย

หากจะกล่าวถึงปูชนียบุคคลของวงการเพลงลูกทุ่ง ในที่นี้ไม่สามารถจะกล่าวถึงได้ทั้งหมด ผู้วิจัยจึงขอยกตัวอย่างบุคคลดังต่อไปนี้

พยงค์ มุกดา ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง(เพลงลูกทุ่ง เพลงไทยสากล) เป็นผู้หนึ่งที่ใช้ชีวิตอยู่บนเส้นทางของวงการเพลง พยงค์ มุกดาเป็นผู้เดียวที่มิกะจะมีการจดบันทึกการแต่งเพลงอย่างละเอียดมาโดยตลอด ทำให้ผู้สนใจมีความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลได้เป็นอย่างดี พยงค์ มุกดามีลักษณะเป็นนักประพันธ์ที่ดี บทเพลงของท่านมีมากมายนับพันเพลงทั้งเพลงลูกทุ่งและเพลงลูกกรุง นักร้องที่ประสบความสำเร็จด้วยฝีมือการแต่งเพลงของพยงค์ มุกดามีมากมาย เช่น เพลงเสื่อสำนึกบาป ขับร้องโดยคำรณ สัมบุณณานนท์ เพลงสาวสวนแตง ขับร้องโดย สุรพล สมบัติเจริญ เพลงคิดถึงพี่ไหมขับร้องโดยศรคีรี ศรีประจวบ เพลงบัวหลวง ขับร้องโดย พร ภิรมย์ หรือแม้กระทั่งเพลงลูกกรุง เช่น เพลงเอาความขมขึ้นไปทิ้งแม่โขงขับร้องโดยรุ่งฤดี แพ่งผ่องใส เพลงคนจะรักกันขับร้องโดย เพ็ญศรี พุ่มชูศรี เพลงรอยรักรอยเลิบบ ขับร้องโดยชรินทร์ นันทนาคร ฯลฯ

สำหรับเพลงที่เป็นประวัติศาสตร์ของวงการเพลงลูกทุ่งที่ พยงค์ มุกดาได้แต่งขึ้นไว้นั้น ได้แก่ เพลงช่อทิพย์รวงทอง ที่แต่งให้สมยศ ทศนพันธ์ได้ขับร้อง โดยมีครูเพิ่ม คล้ายบรรเลงเป็นผู้เรียบเรียงเสียงประสานและในช่วงปี พ.ศ.2511 บทเพลงที่สร้างชื่อเสียงโด่งดังให้กับทูล ทองใจ โดยได้รับรางวัลเสาอากาศทองคำ คือ เพลงนางรอง ที่พยงค์ มุกดาแต่งให้ทั้งคำร้องและทำนอง ส่วนผลงานอื่น ๆ ที่ทำให้นักร้องมีชื่อเสียงอีกมากมาย

ชลธิ ธารทอง นักแต่งเพลงลูกทุ่งเก่าแก่มากจากเมืองชลบุรี ผู้แต่งเพลงมือทอง คนหนึ่งที่วงการขนานนามให้ว่า “เทวดาเพลง” นับเป็นปูชนียบุคคลของวงการเพลงลูกทุ่ง ผู้ซึ่งอยู่เบื้องหลังความสำเร็จของนักร้องดัง ๆ หลายคน เช่น สายัณห์ สัญญา เสรี รุ่งสว่าง เสกศักดิ์ ภูกันทอง

อ้อยทิพย์ ปัญญาธร สุนารี ราชสีมา ไพรวลัย ลูกเพชร ผ่องศรี วรนุช ยอดรัก สลักใจ สดใส รุ่งโพธิ์ทอง เอกพจน์ วงศ์นาคม บุญบา อธิษฐาน ฯลฯ ชลธิ์ ธารทอง ก้าวเข้าสู่วงการเพลงด้วยการสนับสนุนจาก ชำเนียง ม่วงทอง ซึ่งก่อนหน้านี้มีอาชีพเป็นพระเอกลิเกมาก่อน ก้าวสู่การแต่งเพลงมืออาชีพ จะสังเกตได้ว่า การเขียนคำร้องและทำนอง มีลักษณะที่มีสัมผัสได้อย่างงดงาม

เพลงน้ำตาอีสาน เป็นเพลงที่ชลธิ์ ธารทองแต่งให้สายัณห์ สัญญาขับร้องได้รับรางวัลเสาศาอากาศทองคำจากสถานีวิทยุเสียงสามยอด ในปีพ.ศ.2518 นับได้ว่าเป็นรางวัลแรก ๆ ที่เป็นผลงานของชลธิ์ ธารทองและรางวัลเกียรติยศที่สำคัญคือรางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในงานเสาศาอากาศทองคำจากสถานีวิทยุเสียงสามยอด ในเพลง “ใต้ถุนธรณี” ขับร้องโดยไพรวลัย ในปีพ.ศ.2521สำหรับรางวัลที่นับได้ว่าเป็นรางวัลที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของวงการเพลงลูกทุ่งคือ รางวัลแผ่นเสียงทองคำ ซึ่งชลธิ์ ธารทองได้รับพระราชทานแผ่นเสียงทองคำจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในเพลง “อีสานทราบนชิตเตอร์” ซึ่งขับร้องโดยอ้อยทิพย์ ปัญญาธร เมื่อพ.ศ.2532 ผลงานเพลงที่ชลธิ์ ธารทองแต่งให้กับนักร้องจนโด่งดังมีมากมายหลายเพลงยกตัวอย่าง เช่น เพลงลูกสาวผู้การขับร้องโดย สายัณห์ สัญญา เพลงจดหมายจากแนวหน้า ขับร้องโดยยอดรัก สลักใจ เพลงทหารอากาศขาดรักขับร้องโดยเสกศักดิ์ ภูกันทอง เพลงหน้าอย่างเธอจะรักใคร่จริงขับร้องโดยสดใส ร่มโพธิ์ทอง เพลงจดหมายจากแม่ขับร้องโดยเสริย์ รุ่งสว่าง เพลงแอบฝันขับร้องโดยเอกพจน์ วงศ์นาค เพลงไอ้โฮบางกอกขับร้องโดยบุญบา อธิษฐาน เพลงแฟนฉันไม่ต้องหล่อ เพลงมือถือไม้ค้ำไฟส่องหน้าขับร้องโดยสุนารี ราชสีมา เพลงกินข้าวกับน้ำพริก ขับร้องโดยผ่องศรี วรนุช เป็นต้น

ชลธิ์ ธารทองได้แสดงความคิดเห็นดีพิมพ์ลงในหนังสือ “60 ปีเล่าขานตำนานลูกทุ่งไทย” ไว้ว่า ตั้งใจจะทำทุกอย่างเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมไทยสายเพลงลูกทุ่งให้ดีที่สุด เพราะไม่ชอบวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามามีบทบาทต่อเยาวชนไทยในขณะนี้ และถ้าเป็นไปได้อยากจะทำอะไรสักอย่าง เพื่อช่วยเหลือคนยากจนในแถวถิ่นชนบททุรกันดาร

หลักการแต่งเพลงของชลธิ์ ธารทอง จะใช้เค้าโครงของเพลงโดยได้จากการไปหาเรื่องจริง ๆ มาเขียนเช่น เพลงไอ้หนุ่มดั่งเก้ได้มาจากการขับรถไปเที่ยวบางแสน ซึ่งเมื่อพลบค่ำก็เห็นเรือดั่งเก้แล่นเข้าฝั่งหรือเพลงไอ้หนุ่มรถไถที่สายัณห์ สัญญาร้องก็ได้มาจากการไปพบเห็นคนขับรถไถ ซึ่งเพลงของชลธิ์ ธารทองเป็นเพลงที่เขียนโดยอาศัยประสบการณ์บวกกับจินตนาการ มาปรุงแต่งเข้าด้วยกัน หลักการแต่งจะอาศัยการให้คำร้องกับทำนองพร้อมกัน

ลพ บุรีรัตน์นักแต่งเพลงระดับแนวหน้าของวงการซึ่งจริง ๆ วิเชียร คำเจริญ ภูมิคำเนาเดิม ตำบลบางลี่ อำเภอบางบัว จังหวัดลพบุรี เป็นผู้ที่ได้รับสมญานามว่า “นักแต่งเพลงลูกทุ่งมือทอง” ผู้ที่ยืนหยัดอยู่ในวงการเพลงลูกทุ่งมากกว่า 30 ปี ลพ บุรีรัตน์เป็นผู้มีลีลาการแต่งเพลงที่มีเอกลักษณ์

เฉพาะตัว โดยเฉพาะผลงานเพลงที่ถูกใจตลาดกล่าวคือ บทเพลงส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับยุคสมัย เสมอและเป็นที่สะดุดใจ มีหลายคนกล่าวว่าหากไม่มีลพ บุรีรัตน์ อาจจะไม่มียุคินีเพลงลูกทุ่ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ดูว่ามีความเป็นไปได้สูง เพราะเนื่องจากว่าครูลพ บุรีรัตน์ เป็นผู้มีสายตากว้างไกลที่มองเห็นแนวของพุ่มพวง ดวงจันทร์ว่าเป็นผู้มีความสามารถเฉพาะตัว จึงได้พยายามค้นหาบุคลิกหรือตัวตนที่แท้จริงของพุ่มพวง ดวงจันทร์และป้อนเพลงให้อย่างต่อเนื่องอย่างมีคุณภาพ

ผลงานการแต่งเพลงที่ทำให้นักร้องโด่งดังและมีชื่อเสียงผ่านมามากหลายยุคสมัย ตั้งแต่ยุคแรกเริ่มของการเป็นนักแต่งเพลงได้แก่ เพลงบ้านเรือนเคียงกัน ซึ่งแต่งให้ชาย เมืองสิงห์ขับร้อง สมัยอยู่กับวงดนตรีจุฬารัตน์ด้วยกัน เมื่อประมาณปีพ.ศ.2509 จะสังเกตได้ว่าผลงานเริ่มต้นเป็นเพลงที่มีท่วงทำนองสนุกสนาน ซึ่งในยุคหลังที่แต่งเพลงให้พุ่มพวง ดวงจันทร์ ก็โด่งดังด้วยแนวเพลงสนุกสนาน เช่นเพลงหนูไม่รู้ กระแซะเข้ามาซิ หรือเพลงอื้อฮือหล่อจัง ฯลฯ ผลงานเพลงที่ลพ บุรีรัตน์แต่งให้นักร้องดัง ๆ ระดับแนวหน้า เช่น สายัณห์ สัญญา ยอดรัก สลักใจ ผ่องศรี วรนุช ศรีเพชร ศรีสุพรรณและสุนารี ราชสีมา

บนเส้นทางชีวิตนักแต่งเพลงลพ บุรีรัตน์ได้สร้างผลงานกว่า 2,000 เพลง โดยแต่งเพื่อร้องเอง เช่นเพลง “เคียวก็หม่าชะหรือก” หรือ “เพลงวัดครึ่งนึ่งกรรมการครึ่งนึ่ง” ที่ร้องร่วมกับยอดรัก สลักใจ ส่วนเพลงที่แต่งให้นักร้องมีอยู่จำนวนมากซึ่งล้วนแต่โด่งดังทั้งนั้น ยกตัวอย่างเช่นเพลง “เข้าเวรรอ” ที่แจ้งเกิดขับร้องโดยศรีเพชร ศรีสุพรรณดังทั่วประเทศ แถมยังมีเพลงตามส่งให้ชื่อเสียงของศรีเพชร ศรีสุพรรณดังไปทั่วจนเป็นที่กล่าวขานกันได้แก่ เพลงมอเตอร์ไซด์ทำหล่น คำร้องเป็นไปในแบบที่ลพ บุรีรัตน์ถนัด กล่าวคือ เน้นคำที่สะดุดหู เช่น คำว่า “มันสะใจไหมน้อง” ในท่อนรับของเพลงเข้าเวรรอและในยุคเดียวกันนั้นเพลงที่ดังที่สุดในยุค คือเพลง “สามสิบยังแจ๋ว” ที่ขับร้องโดยยอดรัก สลักใจ ไม่แพ้เพลงจดหมายจากแนวหน้าที่ลพ บุรีรัตน์ เคยแต่งให้ยอดรักร้องไว้ในยุคแรก ๆ ของการเป็นนักร้องของยอดรัก สลักใจ เพลงสามสิบยังแจ๋วมีเนื้อหาที่ถูกใจคอเพลงลูกทุ่งเป็นอย่างมาก ประกอบกับบุคลิกที่ค่อนข้างทะเล้นของยอดรัก สลักใจ ยิ่งส่งให้เพลงดังชนิดที่เรียกว่า ลูกเด็กเล็กแดงที่สามารถร้องเพลงสามสิบยังแจ๋วกันได้หมด ซึ่งในขณะนั้นเพลงสตริงเริ่มมีบทบาทต่อวงการเพลง แต่เพลงสามสิบยังแจ๋วดังกลบเพลงอื่น ๆ ได้หมดชนิดเรียกได้ว่าชนะขาดลอย ย้อนกลับไปถ้าหาก ลพ บุรีรัตน์แต่งเพลงสามสิบยังแจ๋วไปให้นักร้องคนอื่น ๆ เช่น ให้สายัณห์ สัญญาหรือศรีชัย เมฆวิเชียรที่มาร่วมสมัยกับยอดรัก สลักใจในขณะนั้น เพลงนี้อาจจะไม่ดังก็เป็นไปได้ เพราะถ้าวิเคราะห์ดูแล้วลพ บุรีรัตน์เป็นผู้ที่มีความสามารถในการแต่งเพลงให้เข้ากับตัวตนของนักร้องได้อย่างเหมาะสม หรือแม้กระทั่ง พุ่มพวง ดวงจันทร์เองก็ตามที่ได้ครูเพลงอย่าง ลพ บุรีรัตน์เป็นผู้อยู่เบื้องหลังและอ่านใจทะยอก

เมื่อครั้งแรกที่ก้าวเข้าสู่วงการ ลพ บุรีรัตน์ได้มีโอกาสเข้ามาอยู่กับวงดนตรีจุฬารัตน์และได้เป็นศิษย์ของบรมครูทั้งสองท่านได้แก่ ครูไพฑูรย์ บุตรจันทร์ และครูมงคล อมาตยกุล ทั้งสองเป็นปรมาจารย์ที่มีบทบาทต่อการเพลงหรือบางคนกล่าวว่า ครูทั้งสองเปรียบเสมือนต้นสายน้ำแห่งลูกทุ่งที่ไหลผ่านมาร่วม 50 ปี

จากการที่ลพ บุรีรัตน์ได้วิชาความรู้การประพันธ์เพลง โดยเฉพาะจากครูไพฑูรย์ บุตรจันทร์ และในส่วนของครูมงคล อมาตยกุลได้ให้ความรู้ด้านการดนตรี ซึ่งลพ บุรีรัตน์อาศัยความจำเอาเองมากกว่าการเล่นตามโน้ต ด้วยความเป็นนักประพันธ์ ลพ บุรีรัตน์ไม่มุ่งเอาดีทางด้านนักร้องและนักดนตรี จึงได้มุ่งมั่นที่จะแต่งเพลงจนในที่สุดก็เริ่มเป็นที่รู้จักกันในวงการในปีพ.ศ.2522 โดยแต่งเพลง “จำใจดู” ให้ยอดรัก สลักใจขับร้องและประกอบกับ ผ่องศรี วรนุชที่ซึ่งร้องเพลง “เอียงแก้มคอย” และเป็นที่นิยมอย่างมาก

ในส่วนที่ลพ บุรีรัตน์มีชื่อเสียงได้รับความนิยมนพ.ๆ กับนักร้องคือในยุคทองของเพลงลูกทุ่งเมื่อประมาณปีพ.ศ.2526 เป็นต้นมา ก็คือการที่ได้แต่งเพลงป้อนให้กับพุ่มพวง ดวงจันทร์ในยุคที่สังกัดบริษัทเทปอโซนา ได้แก่ เพลงชุด “ดาวเรือง ดาวโรย” เป็นชุดแรก ซึ่งได้รับการต้อนรับอย่างดี ความดังในชุดดาวเรืองดาวโรยไม่ทันจางหาย ลพ บุรีรัตน์ได้ส่งชุด “สาวนาสั่งแฟน” ที่ส่งผลให้พุ่มพวง ดวงจันทร์ดังจนถึงขีดสุดชนิดที่เรียกว่า เพลงสาวนาสั่งแฟนเป็นเพลงต้นแบบที่เวทีการประกวดร้องเพลงแทบทุกเวทีถูกนำเพลงนี้มาร้องประกวดแข่งขันกัน ลพ บุรีรัตน์กล่าวถึงเพลงสาวนาสั่งแฟน ไว้ว่าเป็นเพลงที่พุ่มพวง ดวงจันทร์ร้องตามรูปแบบเก่า ๆ เดิม ๆ ที่เป็นอยู่ โดยเน้นการเอื้อนลูกคอตามแบบฉบับเพลงลูกทุ่งทั่ว ๆ ไปและจนกระทั่งปีพ.ศ.2528 เป็นต้นมา ลพ บุรีรัตน์ได้สร้างความแปลกใหม่ให้กับวงการเพลงลูกทุ่ง โดยการเปลี่ยนโฉมการแสดงและการขับร้องของพุ่มพวง ดวงจันทร์ให้มีความแตกต่างจากเดิมโดยสิ้นเชิงประกอบกับการประยุกต์ดนตรีให้ทันสมัยขึ้น จึงได้ป้อนเพลงชุดใหม่ให้พุ่มพวง ดวงจันทร์ได้ขับร้องโดยใช้ชื่อชุดว่า “อื้อฮือหล่อจัง” โดยมีเพลง “กระเซะเข้ามาซิ” เป็นเพลงเอกในชุด ซึ่งดัดแปลงเท่ากับชื่อชุดหรือชื่อเพลงในอัลบั้มลพ บุรีรัตน์มีเทคนิคในการแต่งเพลงโดยทำให้เพลงติดหูและติดปากผู้ฟัง โดยเน้นที่คำสองสามพยางค์

จะเห็นได้ว่า ลพ บุรีรัตน์ เปรียบเสมือนปูชนียบุคคลที่สร้างโอกาสและชื่อเสียงให้แก่ นักร้องโด่งดังมาหลายคนดังที่กล่าวมา ด้วยความอัจฉริยะทางด้านการประพันธ์ทำให้ลพ บุรีรัตน์ประสบความสำเร็จ จะเห็นได้ว่าลพ บุรีรัตน์เปรียบเสมือนปูชนียบุคคลที่สร้างโอกาสและชื่อเสียงให้แก่ นักร้องโด่งดังมาหลายคนดังที่กล่าวมา ด้วยความอัจฉริยะทางด้านการประพันธ์ ทำให้ลพ บุรีรัตน์ประสบความสำเร็จมีชื่อเสียงโด่งดัง เช่นเดียวกับนักร้องที่กล่าวถึง

เอนก รุ่งเรือง นักเรียบเรียงเสียงประสานทางด้านดนตรีระดับแนวหน้า ภูมิลำเนาเดิมอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ได้ทำการเรียบเรียงเสียงประสานบทเพลงลูกทุ่งให้กับนักร้อง

หลายคน มีผลงานเผยแพร่ 2,000-3,000 เพลง ผลงานการเรียบเรียงเสียงประสานที่ทำให้บทเพลงโด่งดังและเป็นที่ยอมรับของประชาชนในช่วงปี พ.ศ. 2533-2534 ซึ่งครูเอนกได้เรียบเรียงเสียงประสานบทเพลงลูกทุ่งให้กับนักร้องพุ่มพวง ดวงจันทร์ เช่น เพลงสาวนาสั่งแฟน อื้อฮือหล่อจัง ห้างน้อยลอยนิต ที่เด็ดพุ่มพวง หนูไม่รู้ หนูไม่เอา ขอให้รวย โดยการเรียบเรียงเสียงประสานที่ทันสมัยให้กับเพลงพุ่มพวง โดยมีกลิ่นอายของสตริงแทนที่จะเป็นลูกทุ่งบรรเลงแบบเก่า ๆ ลักษณะการเรียบเรียงดนตรีมีการเปลี่ยน ได้นำกีตาร์มาโซโลคือเอาลิลาสตริงเข้ามาใส่ หลังจากนั้นกระแسلูกทุ่งก็ถือว่าดนตรีเปลี่ยนไป

ไวพจน์ เพชรสุพรรณ “เพชร” ของชาวยุทธ ชื่อเดิมชื่อนายพาน สกุลนี้ เกิดเมื่อ 2485 เดิมโตในครอบครัวเพลงพื้นบ้าน เรียนรู้ศิลปะการร้องเพลงอีสาน เพลงแหล่ เพลงเถิง และผ่านประสบการณ์การประกวดร้องเพลงลูกทุ่งจนเชี่ยวชาญ มีผลงานการบันทึกเสียงมากมายหลายสิบล้านแผ่น ด้วยพลังเสียงก้องกังวานและความสามารถในการขับร้องส่งผลให้เป็นนักร้องลูกทุ่งยอดนิยมแห่งยุคคนหนึ่ง มีผลงานการบันทึกแผ่นเสียงนับถึงปัจจุบันประมาณ 2,000 กว่าเพลงเคยได้รับรางวัลนักร้องดีเด่นจากงานกึ่งศตวรรษลูกทุ่งไทยครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 เมื่อปี 2532 และปี 2534 ได้พบกับพุ่มพวง ดวงจันทร์ประมาณ พ.ศ. 2515 ที่อำเภอบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี พ่อแม่ฝากพุ่มพวงไว้กับวงไวพจน์ เพชรสุพรรณได้รับความเมตตาจากไวพจน์ เพชรสุพรรณเป็นบุตรบุญธรรมและรับให้เข้าอยู่ในวงดนตรีและสนับสนุนให้พุ่มพวงได้มีโอกาสขับร้องเพลงแสดงความสามารถกับวงดนตรีไวพจน์ เพชรสุพรรณ ซึ่งจัดงานแสดงที่วัดทับกระดาน จังหวัดสุพรรณบุรี จากนั้นได้บันทึกแผ่นเสียงครั้งแรกเพลง “แก้วรอพี่” ผลงานของไวพจน์ เพชรสุพรรณ และได้ตั้งชื่อให้พุ่มพวงใหม่ว่า “น้ำผึ้ง เมืองสุพรรณ” เป็นเพราะเสียงของพุ่มพวงหวานเหมือนน้ำผึ้ง เพลงแก้วรอพี่ของพุ่มพวงเริ่มจะติดตลาด

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าม้งงานวิจัยเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่ง มีดังนี้

ลักษณะ (2521: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง โดยศึกษาในด้านกำเนิดที่มา สาระของเพลง บทบาทของเพลงลูกทุ่งในด้านภาษาและสภาพสังคมสรุปได้ว่า เพลงลูกทุ่งมาจากเพลงไทยเดิม เพลงพื้นเมืองและลักษณะบางประการของเพลงต่างประเทศ ซึ่งลักษณะต่าง ๆ ที่นำมาผสมผสานกันนี้ ทำให้เพลงลูกทุ่งเป็นเพลงชนิดใหม่เปรียบเสมือนเพลงพื้นเมืองยุคใหม่ที่มีความใหม่และเก่าประปนกัน มีการใช้ภาษาที่สื่อความหมายได้ดี ตลอดจนสาระของเพลงลูกทุ่ง ให้แง่คิด มีอารมณ์ขัน ทำให้เพลงลูกทุ่งได้รับความนิยมกว้างขวางเป็นเวลายาวนาน

จินตนา (2533: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง : ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมและการดำเนินชีวิตของชนบทไทย ที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทย ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบันสรุปได้ว่า ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทยชนบทไทย นับตั้งแต่ประเพณี สงกรานต์ เข้าพรรษา อุปสมบท ทอดกฐินและผ้าป่า ลอยกระทง งานหมั้น งานแต่งงาน ความยึดมั่นในพุทธศาสนาและความเชื่อเรื่องบุญกรรม รวมทั้งมีสาระเกี่ยวกับค่านิยมของชนบทไทย เช่น สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ความเชื่อมั่นในเรื่องของโหราศาสตร์ ไสยศาสตร์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ฯลฯ ที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทย ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน

จำริญ (2535: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ พร ภิรมย์ โดยศึกษาในแง่ ศิลปะการใช้ภาษา รูปแบบของวรรณกรรมเพลงตลอดจนเนื้อหาสาระต่าง ๆ ที่สอดแทรกใน วรรณกรรมเพลง ผลการศึกษาค้นคว้าสรุปได้ว่า ลักษณะคำประพันธ์ในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ พร ภิรมย์ ใช้คำประพันธ์หลายลักษณะ แต่ใช้ซ้ำมากที่สุด ในด้านทำนองเพลงนั้นใช้เพลงไทยเดิม มากที่สุด การใช้ภาษามีการใช้คำง่าย เลียนเสียงธรรมชาติ การซ้ำคำ เล่นคำ ใช้คำที่ไพเราะด้วย ฉันทลักษณ์และเลือกใช้คำที่เหมาะสมกับอารมณ์เพลง สาระสำคัญในเพลงลูกทุ่งของพร ภิรมย์ กล่าวถึงความรักทั่ว ๆ ไป ชีวิตในชนบทในแง่มุมต่าง ๆ ปัญหาของสังคมและมุ่งให้เกิดความ เพลิบเพลิน ช่วยให้จิตใจแจ่มใสร่าเริง

เชษฐา (2535: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องวิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของสุรพล สมบัติเจริญ ผลการศึกษาค้นคว้าสรุปได้ว่า ลักษณะคำประพันธ์แต่งด้วยคำประพันธ์ 3 ประเภทได้แก่ กลอนเพลง พื้นบ้าน กลอนสุภาพ และคำประพันธ์ที่มีลักษณะคล้ายกลอน ในด้านการใช้ภาษาแยกออกเป็น การใช้คำภาษาถิ่น ภาษาต่างประเทศ การเล่นคำ คำอุทาน ฯลฯ เป็นต้น ส่วนการใช้ถ้อยคำนั้น จะเป็นการใช้ถ้อยคำที่ง่ายต่อการเข้าใจ การใช้โวหารมี 5 ประเภทที่สามารถถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกและสร้างจินตภาพให้เกิดขึ้นกับผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

มาลินี (2535: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องวิเคราะห์วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของชลธี ธารทอง โดยศึกษาในด้านศิลปะการประพันธ์ สภาพสังคมวัฒนธรรม และทัศนคติของผู้ประพันธ์ ตลอดจน บุคลิกภาพของผู้ประพันธ์สรุปได้ว่า ศิลปะการประพันธ์ประเภทกลอนที่ใช้จำนวนคำไม่แน่นอน มีมากที่สุด มีการเลียนเสียงธรรมชาติ การซ้ำคำ สำนวนสุภาษิต คำอุทาน ถ้อยคำสำนวนใหม่ นิยมสร้างภาพพจน์แบบอุปมา อุปลักษณ์ นามมัย อาวุธพากย์และอติพจน์ ด้านสภาพสังคม วัฒนธรรมได้สะท้อนให้เห็นภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของชาวไทยในสังคมชนบท

และชาวไทยสังคมในเมือง รวมทั้งทรศนะของชลธิ ธารทอง ต่อสภาพนั้น ๆ อย่างกว้างขวาง ส่วนการศึกษาชีวประวัติและบทเพลงทำให้มองเห็นบุคลิกภาพของผู้ประพันธ์ในแง่ต่าง ๆ เช่น อุปนิสัย ทักษะคติ ค่านิยมและความเชื่อ เป็นต้น

ภักยา (2535: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาวรรณกรรมเพลงของไพบูลย์ บุตรขัน ศึกษา ด้านชีวประวัติและผลงานการประพันธ์เพลง สภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย ตลอดจนบุคลิกภาพ ของผู้ประพันธ์สรุปได้ว่า จากการศึกษาชีวประวัติทำให้ทราบสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของไพบูลย์ บุตรขัน ที่ต้องต่อสู้กับอุปสรรคและปัญหาชีวิต จนในที่สุดก็ประสบความสำเร็จทั้งฐานะความเป็นอยู่และชีวิตรักในครอบครัวและท้ายสุดก็เสียชีวิตด้วยโรคร้ายประจำตัว ส่วนผลงานการประพันธ์ เพลงมีเป็นจำนวนมาก มีลักษณะเด่นในการสร้างสรรค์มีการนำเพลงพื้นบ้านและเพลงไทยเดิม มาสร้างสรรค์เป็นบทเพลงได้อย่างไพเราะ ในด้านสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยบทเพลงได้ สะท้อนให้เห็นสภาพการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมชนบทและสังคมเมือง ตลอดจนการ สะท้อนให้เห็นระบบครอบครัว การศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ศาสนาและความเชื่อ นันทนาการ ค่านิยมต่าง ๆ ของคนในสังคมไทยไว้ด้วย ส่วนการศึกษาชีวประวัติและบทเพลงทำให้ มองเห็นบุคลิกภาพของไพบูลย์ บุตรขัน ในแง่ต่าง ๆ ได้แก่ อุปนิสัย ทักษะคติ ค่านิยม ความเชื่อและ การปรับตัวในสังคม

สุกัญญา (2539: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องวิเคราะห์ท่วงทำนองการแต่งวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง ของพุ่มพวง ดวงจันทร์สรุปได้ว่า ในด้านการใช้ถ้อยคำและสำนวนโวหาร มีบทเพลงที่นำมา วิเคราะห์รวม 163 เพลง ผลการศึกษาพบว่าในด้านการใช้ถ้อยคำ มีการใช้คำง่ายและคำไพเราะมาก ที่สุดรองลงมาได้แก่ การใช้คำซ้อน การใช้คำซ้ำ การใช้คำสแลง การใช้คำอุทานและการเลียนเสียง การใช้คำให้เน้นย้ําประหวัด การใช้คำภาษาอังกฤษและการเล่นคำ การใช้โวหารภาพพจน์พบว่า มีการ กล่าวน้อยคำแต่กินความกว้างมากที่สุด รองลงไปคืออดีต จักลักษณ์ อุปลักษณ์ อุปมาและ บุคลาธิษฐาน

ทวีศักดิ์ (2544: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาการเรียบเรียงเสียงประสานของประยงค์ ชื่นเย็น ศึกษา ด้านชีวประวัติและผลงานการเรียบเรียงเสียงประสาน แนวคิดในการประสมประสานทาง วัฒนธรรมดนตรีในการเรียบเรียงเสียงประสานของประยงค์ ชื่นเย็น สรุปได้จากการศึกษาสภาพ ชีวิตและความเป็นอยู่ของประยงค์ ชื่นเย็น ที่เติบโตขึ้นท่ามกลางสังคมและวัฒนธรรมไทยแบบชนบท ได้รับอิทธิพลดนตรีไทยและดนตรีพื้นบ้าน โดยการได้ยินเป็นประจำจากวัดใกล้บ้าน เริ่มเล่นดนตรี

สากลจากการเป็นนักเรียนแถวของโรงเรียน เริ่มทำการเรียบเรียงประสานโดยอาศัยประสบการณ์ และการฟังจากนักเรียนเรียงเสียงประสานรุ่นพี่ก่อนที่จะเข้าเรียนวิชาเรียบเรียงเสียงประสานอย่างจริงจัง ผลงานการเรียบเรียงเสียงประสานที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือ การใช้เครื่องดนตรีหลัก 2 กลุ่มประกอบด้วย กลุ่มประกอบจังหวะ กลุ่มดำเนินทำนองและเสริมด้วยเครื่องดนตรีไทย มีแนวคิดในการประสมประสานระหว่าง 2 วัฒนธรรมดนตรีคือ มีการนำเอาท่วงทำนองเพลงไทย เครื่องดนตรีไทย การบรรเลงเลียนแบบเครื่องดนตรีไทย ดัดแปลงท่วงทำนองมาจากเพลงไทยและใช้นักดนตรีคนไทยบรรเลง นำมาเป็นส่วนประกอบสำคัญในการทำงานเรียบเรียงเสียงประสาน จนได้รับพระราชทานรางวัลด้านการเรียบเรียงเสียงประสานและเป็นผู้เรียบเรียงเสียงประสานบทเพลงพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

กอบกุล (2531: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเพลงลูกทุ่งกับสังคมไทย พบว่าเพลงลูกทุ่งเป็นเพลงที่สะท้อนความรู้สึกนึกคิด ของคนชนบทไว้ได้มากกว่าเพลงประเภทอื่น ๆ เพลงลูกทุ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนชนบท นอกเหนือจากการใช้ถ้อยคำและทำนองที่ไพเราะคมคายแล้ว เสน่ห์ของเพลงลูกทุ่งยังอยู่ที่ทันต่อเหตุการณ์ในทุกยุคทุกสมัย

เอกสารนันทิสนะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่ง

เอนก (2527: 62-76) แสดงความคิดเห็นว่าเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่งไว้ว่า

เพลงลูกทุ่งเป็นเพลงที่เปิดกว้างในด้านการใช้ถ้อยคำ ภาษาและการบอกเรื่องราวต่าง ๆ พูดได้ทุกแง่ทุกมุม ร้องง่าย เข้าใจง่าย ไม่ปิดบังตัวเอง มีเนื้อหาหลากหลาย ร้องได้ทุกจังหวะ นิยมเล่นลูกคอ เล่นเสียงโดยไม่ต้องอมอาการทั้งเสียงสูง ต่ำ หนัก เบา นักร้องเพลงลูกทุ่งหลายคนคลุกคลีกับเสียงเพลงที่เป็นบันเทิงอย่างชาวบ้านมาก่อนแทบทั้งสิ้น เช่น ลิเก ลำตัด เพลง เรือ เพลงน้อยเป็นต้น ทำให้รู้สึกว่าการร้องเพลงลูกทุ่งกับเพลงพื้นเมืองเกี่ยวพันกันคล้ายคลึงกัน

เจนภพ (2529: 75-81) แสดงทรรศนะเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่งไว้ว่า

เพลงลูกทุ่งนั้นสะท้อนความรู้สึกนึกคิด สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนหลายอาชีพ ในสถานะต่าง ๆ ได้ตรงกับความเป็นจริงของสังคมตามยุคสมัย และนำเหตุการณ์ทางสังคม

นั้นมาล้อเลียน เสียดสีด้วยอารมณ์ขัน ให้สอดคล้องกับจังหวะเพลงที่ง่าย ๆ สนุกสนาน จึงทำให้เพลงลูกทุ่งเป็นที่น่าสนใจเพราะฟังง่าย และจดจำเนื้อร้องได้ง่าย

พูนพิศ (2531: 66) แสดงทรรศนะเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่งไว้ว่า

เพลงลูกทุ่งเกิดจากการประสานกันของเพลงพื้นบ้าน เพลงไทยเดิม เพลงชีวิตและเพลงไทยสากลมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวคือ มีเนื้อความบรรยายถึงชีวิตของคนไทยในชนบทด้วยสำนวนลีลาตรงไปตรงมา นักร้องมีเสียงดีร้องเต็มเสียง ให้เสียงแท้ สนใจเสียงร้องและคำร้องมากกว่าดนตรีหรือการแยกเสียงประสาน

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชนิพนธ์ถึงเพลงลูกทุ่งไว้ว่า

เพลงลูกทุ่งจำง่าย ร้องตามง่าย เข้าใจง่าย นอกจากนี้เมื่อเกิดสถานการณ์ใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปากท้อง ฝนตก ฟ้าร้อง น้ำท่วม ตลอดจนเหตุการณ์ทางการเมืองทั้งนอกและในประเทศ เพลงลูกทุ่งก็ออกมาทันสมัยกับข่าวนั้นทันทีราวกับสมุดบันทึกเหตุการณ์เหล่านั้น และยังสะท้อนภาพชีวิตจริงของคน ปากกาการณ์ธรรมชาติ สงคราม ปัญหาเศรษฐกิจและการเมืองได้เป็นอย่างดี

พยงค์ (2533) แสดงทรรศนะเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่งไว้ว่า “เพลงลูกทุ่งเป็นเพลงที่มีคุณค่าสามารถโน้มน้าวจิตใจคนฟังได้ เพราะเป็นเพลงที่ฟังง่าย เข้าใจง่าย ๆ เอามาจากลิเกบ้าง แล่บ้าง รำวงบ้าง ฟังแล้วครึกครื้น ไม่ต้องแปล มากกว่าที่จะเป็น ลำบดสำนวน”

เนาวรัตน์ (2533: 127) แสดงทรรศนะเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่งไว้ว่า

เสน่ห์ของเพลงลูกทุ่งคือ คำร้องของเพลงลูกทุ่งมีเสน่ห์อยู่ 4 ประการ คือ ความเรียบง่าย ใสความรู้สึก บันทึกเรื่องและเฟื่องภาษา ความเป็นศิลปะของเพลงนั้น มีบทบาทบันทึกและถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของผู้คนร่วมยุคสมัยไว้อย่างมีชีวิตชีวา ยิ่ง สิ่งนี้เป็นทั้งภูมิปัญญาของชาติและสมบัติของแผ่นดิน

ตะวัน (2537: 57) แสดงทรรศนะเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่งไว้ว่า

เพลงลูกทุ่งในด้านทางภาษาและดนตรีจะพบว่า เพลงลูกทุ่งมีลีลาภาษาแพรวพราว หลากหลาก เป็นเหมือนพลอยหลากสีประกายวิบวาว เป็นทั้งภาษาที่ถ่ายทอดอารมณ์และภาษาสร้างจินตนาการ ภาษาดนตรีในเพลงลูกทุ่งที่ใช้เครื่องดนตรีเฉพาะขึ้นนั้น ฟังแล้วให้อารมณ์เพลงที่เรียบง่าย เพลงเศร้าก็เศร้าซึ้งดื่มด่ำ หวานก็หวานน่า และหากคึกคักก็เร้าเริงก็เล่นละโลดกันสุด ๆ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2533) ได้จัดการประชุมวิชาการและสัมมนา เรื่อง เส้นทางเพลงลูกทุ่งไทย เมื่อวันที่ 25-26 มิถุนายน 2533 เพื่อศึกษาเพลงลูกทุ่งให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเชิญนักร้อง นักดนตรี ผู้ประพันธ์คำร้อง ผู้ประพันธ์ทำนองเพลง ผู้เรียบเรียงเสียงประสาน นักวิชาการและผู้เกี่ยวข้องกับวงการเพลงลูกทุ่งมาร่วมกัน แสดงความคิดเห็นข้อเสนอแนะ อภิปราย ให้ข้อมูลและนำผลการประชุมวิชาการและสัมมนารั้งนี้มารวบรวมจัดทำเป็นหนังสือ เส้นทางเพลงลูกทุ่งไทย ซึ่งสรุปได้ว่า เพลงลูกทุ่ง คือ เพลงที่สะท้อนวิถีชีวิตสภาพสังคมอุดมคติและวัฒนธรรมไทย โดยที่มีท่วงทำนอง คำร้อง สำเนียงและลีลาการร้องการบรรเลงที่เป็นแบบแผนมีลักษณะเฉพาะ ซึ่งใช้บรรยากาศของความเป็นลูกทุ่ง เพลงลูกทุ่งไทยเป็นเพลงที่ใช้ประชาชนทั่วไป เพลงลูกทุ่งหลายเพลงสะท้อนถึงสภาพสังคม ความเป็นอยู่วัฒนธรรมไทยและเป็นหลักฐานข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของประเทศ รวมทั้งเป็นสมบัติวัฒนธรรมของชาติที่มีค่ายิ่งอย่างหนึ่ง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2534) ได้จัดโครงการส่งเสริมศิลปินเพลงลูกทุ่งดีเด่นภาค 2 โดยจัดทำหนังสือถึงศตวรรษเพลงลูกทุ่งไทย ภาค 2 ในงานวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2534 เพื่อส่งเสริมเพลงลูกทุ่งดีเด่นภาค 2 และประกาศ ยกย่องเชิดชูเกียรติ ผู้ประพันธ์คำร้อง ผู้ประพันธ์ทำนอง และนักร้องเพลงลูกทุ่ง การเผยแพร่เพลงลูกทุ่งดีเด่นภาค 2 กล่าวถึง ความเป็นมาของถึงศตวรรษเพลงลูกทุ่งไทยวิวัฒนาการและองค์ประกอบของเพลงลูกทุ่ง ที่มาของเพลงลูกทุ่ง ข้อคิดเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่ง 3 ยุค สมัยก่อนเพลงลูกทุ่งจะถูกลิ้ม ประวัตินของ ผู้ได้รับรางวัลพระราชทานผู้ประพันธ์เพลงดีเด่น ประวัตินผู้ได้รับรางวัลพระราชทานผู้ประพันธ์เพลงดีเด่นและขับร้องเพลงดีเด่น

เอกสารและแนวคิดเกี่ยวกับท่วงทำนองการแต่งเพลง

บทเพลงเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่ใช้ภาษาเป็นสื่อเช่นเดียวกับวรรณคดีหรือวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ การที่บทเพลงจะมีความไพเราะขึ้นอยู่กับกรเลือกเฟ้นถ้อยคำนำมาใช้ในการแต่ง ถือว่าเป็นลักษณะ ลีลาเฉพาะตัวของกวีหรือผู้ประพันธ์โดยเฉพาะ ลักษณะดังกล่าวนี้หมายถึงท่วงทำนองการแต่ง (Style) ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้กล่าวถึงความหมายและการพิจารณาท่วงทำนองดังต่อไปนี้

พระยาอนุมานราชชน (2525: 141) อธิบายว่าสไตล์คือท่วงทำที่แสดงออกส่วนตัวของผู้ประพันธ์ซึ่งเกิดจากความคิดเห็นและความสามารถเฉพาะตัว ส่วนสำคัญอันเป็นท่วงทำที่แสดงออกมาทั้งหมด จะดีหรือเลวขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ถ้าเป็นวรรณกรรมก็อยู่กับวิธีเรียงร้อยคำ ประโยค ประธาน วรรคตอนของผู้ประพันธ์

ประสิทธิ์ (2518: 25) กล่าวถึงท่วงทำนองการเขียนว่าคือ การเลือกเฟ้นถ้อยคำที่มีเสียงเสนาะ สละสลวยและมีความหมายเด่นชัด นำมาเรียบเรียงเป็นวลีหรือข้อความที่ไพเราะเพราะพริ้งตามรูปแบบฉันทลักษณ์ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกสะเทือนอารมณ์และเข้าใจความหมายตามที่กวีแสดงออกมา

ลักษณะ (2521) ได้ศึกษาเรื่องวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง ในแง่ของการใช้ภาษา ความเกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรมไทย คุณค่าทางจริยธรรมที่แฝงไว้ในเพลงลูกทุ่งรวมทั้งคุณค่าของเพลงลูกทุ่งในแง่ของการใช้ภาษาแบ่งออกดังนี้

1. การใช้ถ้อยคำ
 - 1.1 การใช้คำง่าย
 - 1.2 การใช้คำแสดงความรู้สึกได้อย่างละเอียด
 - 1.3 ใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติและคำอุทาน
 - 1.4 การซ้ำคำ
 - 1.5 การเล่นคำ
 - 1.6 การใช้คำวิเศษณ์ที่ทำให้ภาพพจน์ชัดเจน
 - 1.7 การใช้คำไพเราะ
 - 1.8 การใช้คำที่ให้นัยประหวัด
 - 1.9 การใช้คำภาษาถิ่น
 - 1.10 การใช้ภาษาต่างประเทศ

2. ส่วนวน

- 2.1 การเปรียบเทียบ
- 2.2 การใช้บุคลาธิษฐาน
- 2.3 การใช้คำพังเพยและสุภาษิต
- 2.4 การซ้ำคำแสดง

จำรูญ หอมระรื่น (2534) ได้ศึกษาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของพร ภิรมย์ ในด้านรูปแบบและ
การใช้ภาษา ซึ่งในด้านการใช้ภาษาผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 หัวข้อคือ

- 1. ศิลปะการเลือกเฟ้นถ้อยคำ
 - 1.1 การใช้คำภาษาถิ่น
 - 1.2 การใช้ภาษาต่างประเทศ
 - 1.3 การใช้ภาษาแสดง
 - 1.4 การใช้ถ้อยคำแสดงอารมณ์
- 2. ศิลปะการเรียบเรียงถ้อยคำ
 - 2.1 การใช้คำง่าย
 - 2.2 การใช้คำเลียนธรรมชาติและเสียงอุทาน
 - 2.3 การซ้ำคำ
 - 2.4 การเล่นคำ
 - 2.5 การใช้คำวิเศษณ์ที่ทำให้ภาพพจน์ชัดเจน
 - 2.6 การใช้คำไพเราะ
 - 2.7 การใช้คำที่ให้นัยประหวัค
 - 2.8 การลำดับความ
 - 2.9 การสรุปความ
- 3. ศิลปะการปลูกเร้าอารมณ์
 - 3.1. การใช้โวหาร
 - 3.2 ความสมจริงและความแปลกใหม่
 - 3.3 การใช้สัญลักษณ์
 - 3.4 การใช้บทอศรรย
 - 3.5 การใช้ทำนองเพลง

เชษฐา จักรไชย (2535) ได้ศึกษาเรื่อง วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของสุรพล สมบัติเจริญ ในด้านของรูปแบบการประพันธ์ด้านฉันทลักษณ์ ท่วงทำนองแต่ง และเนื้อหาที่ปรากฏในด้าน ท่วงทำนองแต่ง ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 หัวข้อคือ

1. ด้านรูปแบบของทำนองเพลง
2. ด้านการใช้ภาษา
 - 2.1 การใช้ถ้อยคำ
 - 2.1.1 การใช้คำภาษาถิ่น
 - 2.1.2 การใช้คำภาษาต่างประเทศ
 - 2.1.3 การเล่นคำ
 - 2.1.4 การใช้คำอุทาน
 - 2.1.5 การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ
 - 2.1.6 การใช้ภาษาโดยเขียนตามเสียงพูด
 - 2.2 การใช้โวหาร
 - 2.2.1 บรรยายโวหาร
 - 2.2.2 พรรณาโวหาร
 - 2.2.3 เทศนาโวหาร
 - 2.2.4 สาธกโวหาร
 - 2.2.5 โวหารเชิงภาพพจน์

เอกสารและบุคคลในวงการที่กล่าวถึงนักร้องลูกทุ่งพุ่มพวง ดวงจันทร์

ประวัติของพุ่มพวง ดวงจันทร์ มีดังนี้

พุ่มพวง ดวงจันทร์ นักร้องลูกทุ่งขวัญใจประชาชนชาวไทย เป็นบุตรสาวของนายสำราญ และนางเล็ก จิตรหาญ พุ่มพวงชื่อสกุลเดิมคือ ราพิง จิตรหาญ เกิดวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2504 ที่บ้านดอนด้าลัง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี มีพี่น้องรวม 12 คน ชาย 5 คน หญิง 7 คน พุ่มพวงเป็นบุตรคนที่ 5 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านดอนด้าลัง ตำบล บ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี สามีนชื่อ ไกรสร ลีละเมฆินทร์(แสงอนันต์) มีบุตรชาย 1 คน ชื่อสันติภาพ

ครอบครัวของพุ่มพวง ประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งมีฐานะยากจน เมื่อปีพ.ศ.2513 พุ่มพวง

จึงต้องออกจากโรงเรียนขณะกำลังศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เพื่อช่วยหารายได้จุนเจือครอบครัว เป็นผลให้อ่านหนังสือไม่ออก แต่เนื่องจากเป็นผู้มีพรสวรรค์ในการร้องเพลงและอาศัยการจดจำ พุ่มพวงจึงหัดร้องเพลง เมื่ออายุได้ 8 ขวบก็เริ่มร้องเพลงประกวดในงานต่าง ๆ เช่นงานวัด งานทำบุญประจำปี โดยใช้ชื่อว่า “น้ำผึ้ง ณ ไร่ร้อย” ปรากฏว่าชนะการประกวดในเขตศรีประจันต์ บางปلام้า ผักไห่ เสนา มหาราช วิเศษชัยชาญ บ้านแพรก หนองโดนและพระพุทธรบาท สระบุรี ทำให้ไม่มีใครแข่งประกวดร้องเพลงด้วย จึงเดินทางเข้ากรุงเทพมหานครเข้าทำงานกับดวง อนุชา แต่ยังไม่ได้เป็นนักร้องก็ต้องเลิกทำงานกลับบ้าน

ชีวิตในวัยเด็กหลังจากออกจากโรงเรียนทั้งที่ยังเรียนไม่จบร่างกายยังเล็ก หน้าทีหลักของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ก็คือเลี้ยงน้องแล้วทำงานบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ นอกจากเลี้ยงน้องแล้ว สิ่งหนึ่งที่พุ่มพวงชอบมากที่สุดคือการฟังวิทยุ โดยเฉพาะเพลงจากวิทยุกระจายเสียง ผีมีวิทยุทรานซิสเตอร์ราคาถูกเพียงเครื่องเดียวเท่านั้น แต่ก็ทำให้ชีวิตของพุ่มพวงมีความสุขอย่างล้นเหลือ ไม่จำเป็นต้องไปหาความสุขจากสิ่งไหนแค่นี้ก็พอเพียงแล้วสำหรับเด็กบ้านนอกจน ๆ คนหนึ่งฟังเพลงไปร้องคลอตามไปอย่างมีความสุข จดจำเนื้อเพลงและท่วงทำนองได้อย่างแม่นยำ หมั่นฝึกฝนร้องเพลงด้วยตัวคนเดียว เพราะรักเสียงเพลงเป็นชีวิตจิตใจ ทำให้พุ่มพวงร้องเพลงดีขึ้นเรื่อย ๆ จนคิดว่าตัวเองมีความสามารถร้องเพลงได้ดีแล้ว เมื่อรู้ข่าวที่ไหนมีการประกวดร้องเพลงที่ไหนพุ่มพวงจะขึ้นเวทีประกวดกับเขาทุกครั้ง ด้วยลีลาท่าทางน้ำเสียงที่เด็ดขาดเกินเด็ก ทำให้สามารถกวาดรางวัลมาเป็นของตัวอย่างง่ายดาย นั่นหมายความว่าต้องได้เงินรางวัลติดมาด้วย พุ่มพวงจึงกลายเป็นนักร้องบ้านนอกที่ล่ำรางวัลมากที่สุด จนได้รับฉายาว่า น้ำผึ้ง ณ ไร่ร้อย โดยมีพี่ชายคืออำนาจ ณ ไร่ร้อยหนุนอยู่เบื้องหลังความสำเร็จของน้องสาว ชื่อเสียงของนักร้องเสียงหวานนามว่า น้ำผึ้ง ณ ไร่ร้อย เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปทั้งในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดใกล้เคียงพุ่มพวงไปประกวดร้องเพลงล่ำรางวัลจนไม่มีใครสามารถสู้เธอได้สักคน แค่เพียงได้ยินชื่อผู้เข้าประกวดบางรายถึงกับถอยกรูดไม่ขอสู้ด้วย นอกจากพี่ชายคืออำนาจ ณ ไร่ร้อยจะให้การสนับสนุนส่งเสริมให้น้องสาวเป็นนักร้องแล้ว ผู้ที่อยู่เบื้องหลังที่สำคัญคนหนึ่งก็คือนายสำราญ จิตรหาญ พ่อของพุ่มพวงนั่นเอง ไม่เพียงแต่น้ำผึ้ง ณ ไร่ร้อยจะร้องเพลงประกวดเท่านั้น พี่ชายก็คืออำนาจ ณ ไร่ร้อยก็ลงสนามแข่งขันด้วย ทำให้มีคู่ต่อสู้กล้าขึ้นเวทีประกวดด้วย จนมีนักจัดรายการที่ชื่อแทน การวินทร์ นักจัดรายการวิทยุของจังหวัดลพบุรี ถึงกับต้องบอกให้งดการแข่งขันของพี่น้องคู่นี้ เพราะรู้ว่าถ้าแข่งไปก็ไม่มีใครรู้ว่าต้องได้รางวัลอีกตามเคย เป็นนักร้องที่ล่ำรางวัลมากที่สุด ผู้คนเริ่มจำหน้าได้แล้ว

เมื่อเข้าสู่เมืองกรุงไม่มีคู่ต่อสู้ในการประกวดร้องเพลงแล้ว ทำให้อำนาจ ณ ไร่ร้อยมีความคิดว่าควรไปเสียงดวงในกรุงเทพ ฯ ดีกว่า คงจะมีหนทางที่จะเป็นนักร้องดาวรุ่งเหมือนคนอื่น ๆ ทั้งที่ขณะนั้นพุ่มพวงมีอายุแค่เพียง 10 ขวบเท่านั้นเอง ทั้งคู่เข้ากรุงโดยไม่มีญาติพี่น้องที่ไหนให้ที่พักอาศัย

เรียกว่ามาด่วย ๆ เพื่อหวังเลี้ยงชีพเอาข้างหน้าแม้ว่ามองไม่เห็นหนทางก็ตามที แต่ถือก็คือชีวิตคือการต่อสู้ทำให้สองพี่น้องบ้านนอกไม่ย่อท้อแต่อย่างใด แต่โชคดียี่ได้พบกับสำนักงานดนตรีดวง อนุชา จึงตัดสินใจอยู่ที่นี้ โดยเป็นนักร้องในวงดนตรีของคณะนี้ แม้ว่าจะเป็นวงดนตรีวงเล็ก ๆ แต่ก็ยังดีกว่าไม่มีที่ซุกหัวนอน สองพี่น้องพอใจที่ได้เข้ามาสัมผัสกับวงดนตรีลูกทุ่งจริง ๆ หลังจากไฝ่ฝันมานาน

วงดนตรีดวง อนุชาเป็นวงดนตรีเล็ก ๆ งานไม่ค่อยจะมี อาจจะเป็นเพราะคนไม่รู้จักกว้างขวางก็ได้ ทำให้สมาชิกในวงต้องอดมื้อกินมื้อ สองพี่น้องพยายามอดทนเพื่อที่จะใช้ที่นี่เป็นบันไดก้าวไปสู่การเป็นนักร้องที่มีชื่อเสียงต่อไปในอนาคต แม้ว่าหิวจนไส้กึ่งแต่ก็ทน เพื่อเก็บเกี่ยวประสบการณ์เอาไว้ให้มากที่สุด แต่โชคไม่เข้าข้างวงดนตรีวงดนตรีอนุชาขุบขงลง สมาชิกทุกคนต่างแยกย้ายกันไปทางใครทางมัน เวลานี้ไม่มีใครช่วยใครได้เลยนอกจากช่วยตัวเองเท่านั้น เมื่อสองพี่น้องไม่มีงานทำจึงกลายเป็นนักร้องตกงานชีวิตในกรุงเทพฯ ถ้าไม่มีงานทำหมายความว่าต้องอด สองพี่น้องทนจนถึงที่สุดและคิดว่าไม่สามารถที่จะทนอีกต่อไปแล้ว จึงตัดสินใจกลับไปอยู่ที่บ้านอีกครั้ง กลับไปตั้งหลักเพื่อหาทางก้าวเข้ามาเป็นนักร้องในเมืองกรุงได้

ที่จังหวัดสุพรรณบุรีในขณะนั้นมึนักร้องชื่อดังที่มีชื่อกมมากมายหลายคน ไม่ว่าจะเป็นขวัญจิต ศรีประจัน ไวพจน์ เพชรสุพรรณ สุรพล สมบัติเจริญ ทุกท่านล้วนแต่เป็นที่นิยมของคนทั่วไป ไม่ว่าไปเปิดการแสดงที่ไหนได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีเพราะใคร ๆ ก็อยากรู้จักนักร้องวงดนตรีของไวพจน์ เพชรสุพรรณมาดั่งด้วยกันทั้งนั้น ดวงของพุ่มพวงที่จะได้เป็นนักร้องดังเริ่มขึ้นแล้ว เมื่อเปิดการแสดงที่ “บ้านดอนคำลึง” ทำให้พุ่มพวงได้มีโอกาสร้องเพลงโซว์ ทันทึที่ได้ฟังน้ำเสียงของพุ่มพวงจบลง เป็นที่ประทับใจแก่ไวพจน์ เพชรสุพรรณเป็นอันมาก แต่เพราะพุ่มพวงยังเล็กเกินไปที่จะปลุกปั่นให้เป็นนักร้องเสียงทอง จึงขอให้รอไปก่อนเพียงแคได้ยินเสียงก็รู้ว่าเด็กคนนี้อาจดั่งแนถ้ามีคนสนับสนุนและอีกไม่นานที่วัดทับกระดานดนตรีของไวพจน์ เพชรสุพรรณได้มาเปิดการแสดง ซึ่งวัดนี้อยู่ไม่ไกลจากบ้านของพุ่มพวง พุ่มพวงรู้ข่าวอยากเป็นนักร้องเต็มทีพอสำราญเห็นความตั้งใจของลูกสาวที่อยากจะเป็นนักร้อง จึงตัดสินใจนำลูกสาวไปฝากไว้กับไวพจน์ เพชรสุพรรณ เพื่อช่วยในการสนับสนุนให้ลูกสาวได้เป็นนักร้องสมาใจ

เมื่อเป็นบุตรบุญธรรมของไวพจน์ เพชรสุพรรณแล้วจึงเปลี่ยนชื่อจาก น้ำผึ้ง ณ ไร่ฮ้อย มาเป็นน้ำผึ้ง เพชรสุพรรณ ให้สมกับเป็นลูกบุญธรรมของนักร้องชื่อดังเมืองสุพรรณบุรี ได้เป็นนักร้องหญิงของวงดนตรี ไวพจน์ เพชรสุพรรณทันที แต่ไม่ค่อยมีคนรู้จักทั้งที่เมื่อก่อนเคยเป็น น้ำผึ้ง ณ ไร่ฮ้อยมาก่อนก็ตามที ต้องใช้ความพยายามอย่างมากเพื่อที่จะสร้างชื่อเสียงให้แก่ตัวเองให้คนรู้จักและยอมรับมากกว่านี้ พุ่มพวงต้องพยายามเป็นอย่างมากต้องติดตาม ไวพจน์ เพชรสุพรรณไปร้องเพลงตามที่ต่าง ๆ เพื่อหาประสบการณ์ให้แก่ตัวเองและถือ โอกาสฝึกฝนพัฒนาการร้องเพลงให้ดียิ่งขึ้น

แต่ดูเหมือนว่าไม่สมหวังตามที่หวังเอาไว้ ถูกคนดูถูกเหยียดหยาม คำสบประมาทที่ได้ยินบ่อย ๆ ไม่ใช่ใครที่โหดร้ายรอบข้างนั้นแหละ แต่คำสบประมาททำให้พุ่มพวงพยายามต่อสู้และอดทน เพื่อให้ไปถึงจุดหมายตามที่หวัง แม้ว่าบางครั้งจะท้อแอบร้องไห้คนเดียวบ่อย ๆ ก็ตามที แต่ได้พอบุญธรรมสุดแสนประเสริฐคอยปลอบและให้กำลังใจเรื่อยมา ทำให้มีกำลังใจต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อลบคำสบประมาทนั้น พุ่มพวงเร่ร่อนใช้เสียงเพลงกล่อมประชาชนโดยทั่วไป แค่เพียงเสียงปรบมือและพวงมาลัยที่คล้องคอเหมือนกับเป็นยาชูกำลังใจ ทำให้มีกำลังใจมุ่งหวังที่จะเป็นนักร้องให้ได้ แม้ว่าหนทางที่จะเป็นนักร้องดังยังมองไม่เห็นก็ตามที แต่พุ่มพวงก็ทนยอมเหนื่อยเพื่อให้สมหวังตามที่หวังเอาไว้

แม้ร้องเพลงอย่างไรความหวังแต่พุ่มพวงไม่เคยท้อ กระทั่งวันหนึ่งขณะที่กำลังนอนหลับ เพราะเหนื่อยจากการร้องเพลง ไวพจน์ เพชรสุพรรณได้เรียกให้เธอตื่นขึ้นไปอัดเสียง นั่นโอกาสที่จะเป็นนักร้องดังกำลังรออยู่แค่เอื้อมถ้าเพลงที่อัดติดหูแฟนเพลงขึ้นมา ใคร ๆ ก็อยากรู้จักนักร้องโอกาสดี ๆ อย่างนี้หาไม่ได้ง่าย ๆ อีกแล้ว เมื่อมีโอกาสต้องรีบคว้าเอาไว้ทันทีเธอต้องพยายามทำให้ได้ให้สมกับการรอคอยวันนี้มานานนับปี โดยไวพจน์ เพชรสุพรรณ พาพุ่มพวงไปอัดเสียงกมล สุโกศล โดยไวพจน์ เพชรสุพรรณมอบเพลง “แก้วรอพี่” ให้พุ่มพวงร้องซึ่งเป็นเพลงที่ต้องใช้อารมณ์ในการร้องเป็นอย่างมาก

เป็นเรื่องที่น่าแปลกอัศจรรย์ยิ่งนัก นักร้องที่อ่านหนังสือไม่ออกแม้แต่ตัวเดียว แต่มีความสามารถจำเนื้อร้องได้ทั้งหมดจากการท่องจำ โดยมีไวพจน์ เพชรสุพรรณเป็นผู้ดูแลอย่างใกล้ชิด ทำให้ทุกคนทิ้งไปตาม ๆ กัน พุ่มพวงร้องได้และร้องได้ดีเสียด้วย นักร้องบางคนอ่านออกเขียนได้ยังทำได้ไม่เท่าพุ่มพวง เธอมีพรสวรรค์ที่เหนือกว่าใคร ๆ ทั้งปวง

ความสำเร็จของพุ่มพวง คือความสามารถเฉพาะตัวของพุ่มพวงที่แสดงให้เห็น ทำให้ทุกคนเอ่ยปากชมและคิดว่านักร้องหน้าใหม่คนนี้จะต้องเป็นนักร้องที่มีชื่อเสียงในอนาคตแน่นอน นักร้องที่ไม่เคยเข้าห้องอัดมาก่อนเลย แกร่งเพียงเที่ยวเดียวแล้วผ่านนับว่าไม่ใช่คนธรรมดาเสียแล้ว สร้างความภาคภูมิใจให้แก่พุ่มพวงยิ่งขึ้นที่ถูกสาวสุดรักสามารถทำได้และทำได้ดีจินตนาการไม่ถึงเพลง “แก้วรอพี่” เริ่มเป็นที่รู้จักของผู้นิยมเพลงลูกทุ่งทำให้ชื่อเสียงของ น้ำผึ้ง เพชรสุพรรณเป็นที่รู้จักแก่คนลูกทุ่งโดยทั่วไป อยากเห็นหน้าอยากรู้จักกับนักร้องเสียงหวานผู้นี้ ว่าเป็นใครมาจากไหน ถึงร้องเพลงได้กินใจขนาดนี้ เพลงนี้ทำให้ผู้หึงลูกทุ่งผู้พลาดรักร้องไห้มาหลายรายเมื่อได้ฟังเพลงเศร้า ๆ เพลงนี้น้ำเสียงที่ประทับใจคนฟัง พุ่มพวงสอบผ่านการเป็นนักร้องอาชีพ

ชื่อของ น้ำผึ้ง เมืองสุพรรณ กำลังเป็นที่รู้จักแก่มหาชนโดยทั่วไปไม่ว่าไปร้องเพลงที่ไหนได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดี ทั้งมาลัยและเสียงปรบมือสร้างความปลื้มปิติให้แก่รื่องหน้าใหม่ยิ่งนัก ขณะนั้นกนกนตรีในวงของไวพจน์ เพชรสุพรรณชื่อ ชีรพล แสนสุข พุ่มพวงและชีรพล

ได้แยกออกจากวงดนตรีของไวพจน์ เพชรสุพรรณไป เพื่อไปช่วยกันสร้างความก้าวหน้าในชีวิตของการเป็นนักร้องให้โด่งดังมากกว่าที่เป็นอยู่ แต่เมื่อแยกตัวออกไปแล้วหนทางการเป็นนักร้องดังไม่ดีตามไปด้วยทั้งที่พยายามทำเต็มที่แล้วก็ตามที่ไม่นานนักชื่อเสียงของนักร้องสาวนามว่า น้ำผึ้งเมืองสุพรรณ เริ่มเจือบหายไปด้วยที่พุ่มพวงเองไม่ต้องการให้เป็นเช่นนั้น ถ้าไม่มีชื่อเสียงย่อมแสดงว่าไม่มีงานและไม่มีเงินตามมารวมถึงความกลัดกลุ้มคิดถึงเรื่องอนาคตของตัวเอง ชีรพลพยายามดิ้นรนที่จะให้พุ่มพวงมีชื่อเสียงโด่งดังขึ้นมาอีกครั้ง แม้ว่าจะเหนื่อยขนาดไหนก็ทน จึงพาพุ่มพวงไปอยู่ที่วงดนตรีของ ศรีเพชร ศรีสุพรรณร้องเพลงเปิดวงให้บ้างและเดินทางเครื่องไปบ้าง เพื่อความอยู่รอดของชีวิตและไม่ให้ผู้คนลืมชื่อ แม้ว่าพยายามแล้วทุกอย่างยังไม่ดีขึ้น แต่แล้วชีวิตต้องหักเห ย้ายไปอยู่ที่วงดนตรีของขวัญชัย เพชรร้อยเอ็ด ซึ่งกำลังโด่งดังจากเพลง “รักอันตราย” ใคร ๆ ก็อยากเข้ามาในวงนี้พุ่มพวงได้เข้ามาอยู่แล้วจึงพอใจยิ่งนัก

ขณะที่อยู่ในวงดนตรีของ ขวัญชัย เพชรร้อยเอ็ดอยู่นั้น จอมยุทธในวงการเพลง มนต์ เมืองเหนือ เผ่าติดตามผลงานของพุ่มพวงตลอดมา จึงดึงตัวพุ่มพวงมาบันทึกแผ่นเสียงที่มีชื่อเพลงว่า “รักไม่อันตราย” ซึ่งเป็นเพลงแก้รักอันตรายของขวัญชัย เพชรร้อยเอ็ด พุ่มพวงพยายามร้องให้ดีที่สุดเพื่อที่จะให้ชื่อเสียงของตัวเองกลับมาอีกครั้งคราวนี้คงไม่พลาดเหมือนที่แล้ว ๆ มา เมื่อเพลงนี้ถูกเปิดตามสถานีวิทยุกระจายเสียงโดยทั่วไปชีวิตที่ลุ่ม ๆ ดอน ๆ เริ่มดีขึ้นมาบ้าง จึงคิดจะเปลี่ยนชื่อใหม่มาเป็น “พุ่มพวง ดวงจันทร์” ซึ่งมีความหมายอยู่ในตัวว่าเป็นพระจันทร์ที่เจิดจ้าอยู่บนท้องฟ้า คิดว่าชื่อนี้คงทำให้เส้นทางชีวิตไปไกลกว่าที่คิดแน่นอน

แต่แล้วทั้งชีรพลและพุ่มพวง ดวงจันทร์ ได้ออกจากวงของขวัญชัย เพชรร้อยเอ็ด ทั้งสองมีความตั้งมั่นว่าจะตั้งวงดนตรีของตัวเองให้ได้จึงพยายามเต็มที่ เพื่อให้ประสบผลสำเร็จแต่เวลานั้นโชคไม่ค่อยดีจึงพักการดิ้นรนเอาไว้ชั่วคราว ชีรพลออกหางานทำด้วยการเป็นนักร้องวงดนตรีลูกทุ่ง บางครั้งเอาพุ่มพวงตามติดไปด้วยเพื่อให้คนจำหน้าได้บ้างหนทางที่จะทำให้พุ่มพวง ดวงจันทร์โด่งดังขึ้นมาแทบมองไม่เห็นจึงพยายามกัดฟันต่อสู้เพื่อให้พ้นจากภาวะวิกฤตนี้ให้ได้ ชีรพลได้ไปอยู่กับวงดนตรีของรุ่ง โพธาราม โดยออกตระเวนเดินสายไปแสดงทางภาคเหนือ ซึ่งจะตระเวนแสดงไปเรื่อย ๆ ทั่วทุกจังหวัด รุ่ง โพธารามได้แนะนำ ชีรพลให้รู้จักกับนักจัดรายการวิทยุชื่อดัง ซึ่งมีรายการอยู่ทางวิทยุกองทัพอากาศที่สามชื่อ “คารม คมคาย” การรู้จักกับนักจัดรายการชื่อดังในครั้งนี้ทำให้ชีรพลรู้ว่าเป็นประโยชน์ต่อตนและพุ่มพวงยิ่งนักโอกาสที่พุ่มพวงจะกลับมามีชื่อเสียงโด่งดังคงพอจะมีทาง ถ้านักจัดรายการวิทยุคนนี้ร่วมมือกับตน นักจัดรายการวิทยุทำหน้าที่เป็นสื่อด้านการเปิดเพลงของนักร้องต่าง ๆ ให้ประชาชนได้รับฟัง ตรงนี้จึงเป็นโอกาสของพุ่มพวง เมื่อโอกาสมาถึงอย่างนี้ชีรพลจึงฝากพุ่มพวงให้คารม คมคาย ช่วยแนะนำเพลงของพุ่มพวงแก่คนฟังทางภาคเหนือบ้าง ซึ่งมีบางเพลงหลายเพลงที่พุ่มพวง ดวงจันทร์ร้องเอาไว้หลายเพลงล้วนแต่ไพเราะทั้งสิ้น แต่ไม่ได้รับการ

โปรมโฑให้กว้างขวางเท่านั้น ทำให้มิตรรักแฟนเพลงไม่รู้จัก ถ้านำมาเปิดในรายการของคารม คมคาย จะช่วยให้แฟนเพลงรู้จักเพลงเพราะเพิ่มมากขึ้นและที่สุด คารม คมคาย ได้นำเพลงของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ เปิดตามสถานีวิทยุต่าง ๆ ทางภาคเหนือ โดยได้เพื่อน ๆ ของนักจัดรายการวิทยุชื่อดังได้ช่วยกันเปิด เพื่อโปรมโฑให้พุ่มพวง ดวงจันทร์ ดังทะลุฟ้าเพลงของพุ่มพวง เมื่อได้ฟังเพลงก็อยากรู้จักตัวว่าหน้าตาเป็นอย่างไร บางรายถึงกับส่งจดหมายขอร้องให้พานักร้องเพลงหวานคนนี้มาปรากฏตัวให้เห็นหน่อย จากจำนวนจดหมายที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น ทำให้ คารม คมคายอยากทำอะไรสักอย่างเพื่อเป็นการเปิดตัว พุ่มพวง เพื่อให้คนทางภาคเหนือได้รู้จักกันทั่วถึง เมื่อได้รับการตอบรับจากมหาชนอย่างนี้ คารม คมคาย จึงคิดที่จะเปิดวิกการแสดงของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อสนองความต้องการของประชาชนที่เรียกร้องกันมาหาหนูเหลือเกิน โดยจะเปิดวงดนตรีของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ ขึ้นเป็นครั้งแรกที่วัดพญาบันแดน ต.พญาแมน อ.พิชัย จ.อุตรดิตถ์ เมื่อปีพ.ศ.2518 ซึ่งใช้วิธีล้อมรั้วปิดวัด ทางด้านดนตรีได้มอบหมายให้สกา หงส์หิรเป็นผู้จัดหาจากกรุงเทพฯ ไปแสดงให้ชมกันอย่างอิมตาใจ คู่กับจำนวนเงินที่เสียไป จึงโฆษณาหลายวันเพื่อให้คนมาชมวงดนตรี

ปีพ.ศ.2518 ไหวพจน์ เพชรสุพรรณ นักร้องลูกทุ่งผู้โด่งดังมาเล่นดนตรีที่วัดทับกระดาน จังหวัดสุพรรณบุรี พุ่มพวงมีโอกาสร้องเพลงแสดงความสามารถ ไหวพจน์จึงรับเป็นบุตรบุญธรรม และให้ไปอยู่กรุงเทพฯ ด้วย พุ่มพวงได้เริ่มงานด้วยการเป็นหางเครื่องและบางครั้งได้ร้องเพลงบนเวทีหากขาดนักร้อง ได้บันทึกแผ่นเสียงครั้งแรกที่ห้องอัดเสียงกมลในเพลง “แก้วรอพี่” ซึ่งเป็นผลงานของไหวพจน์ที่แต่งเป็นเพลงร้องแก้เพลง “แก้วเจ้า” ของคมเพชร แก้วเมืองกาญจน์ พุ่มพวงใช้ชื่อในการร้องเพลงว่า “น้ำผึ้ง เมืองสุพรรณ” ได้จัดธีระพล แสนสุข นักดนตรีและนักแต่งเพลงลูกวงดนตรีไหวพจน์ ในปีเดียวกันนี้จึงตกลงใช้ชีวิตคู่ร่วมกับธีระพลแล้วแยกตัวออกจากวงไหวพจน์ เริ่มงานกับสรเพชร สุพรรณ ทำงานเป็นทั้งนักร้องและหางเครื่อง

ปีพ.ศ.2519 ครูเพลงลูกทุ่งชื่อดังมนต์ เมืองเหนือรับเป็นลูกศิษย์ ตั้งชื่อในการร้องเพลงให้ว่า พุ่มพวง ดวงจันทร์ เริ่มด้วยการร้องเพลงแก้ขวัญชัย เพชรร้อยเอ็ด ต่อมาจึงเริ่มตั้งวงดนตรีลูกทุ่ง “พุ่มพวง ดวงจันทร์” ช่วงนี้ที่เซ็นสัญญาเป็นนักร้องให้บริษัทเสกสรรเทปของประจวบ จำปาทอง นับเป็นนักร้องหญิงคนแรกของบริษัทคู่กับเสรี รุ่งสว่าง

ผลงานเกียรติยศของพุ่มพวง ดวงจันทร์ มีดังนี้

ปีพ.ศ.2521 ได้รับรางวัลพระราชทานเสาอากาศทองคำจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จากเพลง “อกสาวเหนือสะอื้น” ผลงานประพันธ์ของธีระพล แสนสุข ซึ่งจัดโดยสถานีวิทยุเสียงสามยอด (ส.ส.ย.) นับเป็นรางวัลเกียรติยศสำหรับชีวิตพุ่มพวง ดวงจันทร์

แม้จะอ่านหนังสือไม่ออกแต่ด้วยความสามารถในการร้องเพลง กอปรกับความมุ่งมั่นตั้งใจ พุ่มพวง ดวงจันทร์ มีผลงานเพลงลูกทุ่งมากมาย

ปีพ.ศ.2525 นับเป็นปีที่พุ่มพวง ดวงจันทร์ประสบความสำเร็จสูงสุดทั้งด้านชื่อเสียงและรายได้ ทั้งนี้เนื่องจากการได้ร่วมงานกับครูเพลง ลพ บุรีรัตน์ ผู้แต่งเพลงให้พุ่มพวง ดวงจันทร์ เป็นนักร้องลูกทุ่งขวัญใจชาวไทย เพลงต่าง ๆ เหล่านั้นมีมากมาย เช่นสาวนาสั่งแฟน นัดพบหน้าอำเภอ อ้อฮ้อหล่อจัง กระแจะเข้ามาซิ หนูไม่รู้ ห้างหน้อยถอยนิดและบทเรียนราคาแพง เป็นต้น ด้วยการร้องเพลงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวและความสามารถในการร้องเพลงลูกทุ่งได้อย่างดีจึงได้รับสมญาเป็นราชินีลูกทุ่ง สืบต่อจากพ่อศรี วรณู แม้ชีวิตการเป็นนักร้องจากประสบความสำเร็จแต่ในด้านชีวิตครอบครัวกลับพบความล้มเหลวเพราะต้องแยกทางกับธีระพล แสนสุข

ปี พ.ศ. 2526 เริ่มชีวิตการเป็นดารานักแสดง ด้วยการแสดงภาพยนตร์เรื่องแรก “สงครามเพลง” ของฉลอง ภักดีวิจิตร แม้จะอ่านหนังสือไม่ออกแต่อาศัยการจำบทโดยให้คนอ่านให้ฟัง พุ่มพวง ดวงจันทร์มีผลงานด้านการแสดงภาพยนตร์ทั้งหมด 16 เรื่องและละครโทรทัศน์ 1 เรื่อง คือ “น.ส.ยี่สาว” ของไพจิตร ศุภวาริ การได้เข้าสู่วงการแสดงทำให้ได้รู้จักไกรสร ลีละเมฆินทร์ หรือที่ใช้ชื่อในการแสดงว่า “ไกรสร แสงอนันต์” พุ่มพวงจดทะเบียนสมรสกับไกรสร แสงอนันต์ ในปี พ.ศ. 2527 มีบุตรชาย 1 คน คือ ด.ช. สันติภาพ หรือ “เพชร” หรือ “บอยบ๊อย” ลีละเมฆินทร์

วันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2532 ได้รับรางวัลพระราชทานขับร้องเพลงดีเด่นจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในการจัดงานถึงศตวรรษเพลงลูกทุ่งภาค 2 จากเพลงสยามเมืองยิ้ม แต่งโดยวิเชียร คำเจริญ มีความภูมิใจและมีเกียรติสูงสุดที่คณะกรรมการจัดทำเพลงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าทรง 90 พรรษา ในปีพ.ศ.2533 ซึ่งมีพลเอกอรุณ ปรีวีดิธรรม เป็นประธานอำนวยการคัดเลือกให้ขับร้องเพลงน้ำพระทัยสมเด็จพระเจ้า แต่งโดยวิเชียร คำเจริญ

วันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2532 ได้รับรางวัลขับร้องเพลงดีเด่น จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในงานถึงศตวรรษเพลงลูกทุ่ง ภาค 2 ในเพลง “สยามเมืองยิ้ม” ผลงานประพันธ์ของลพ บุรีรัตน์ นับเป็นรางวัลด้านผลงานเพลงครั้งที่ 2 ของพุ่มพวง ดวงจันทร์

วันที่ 18 กันยายน พ.ศ.2537 ได้รับเพลงราชทานเกียรติบัตรจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในการจัดงาน “ถึงศตวรรษเพลงลูกทุ่งสืบสานคุณค่าวัฒนธรรมไทยในเพลง “นักร้องบ้านนอก” แต่งโดยไวพจน์ เพชรสุพรรณ

นอกจากการร้องเพลงแล้ว พุ่มพวง ดวงจันทร์ยังมีความสามารถในการแสดงละครทีวีเรื่อง “สงครามเพลง” สร้างโดย ฉลอง ภักดีวิจิตร พ.ศ. 2526 “ฝ่าโลกบันเทิง” สร้างโดยฉลอง ภักดีวิจิตร พ.ศ. 2526 สาวนาสั่งแฟน พ.ศ.2527 “รอยไม้เรียว” สร้างโดย อรุณี ณ วังอินทร์ พ.ศ.2527

อีเต้นไอเลิฟยู พ.ศ.2527 “นักร้องนักเลง” สร้างโดย สุวิทย์ ชูติพงษ์ พ.ศ.2528 นางสาวกะทิสด พ.ศ.2528 มนต์รักนักเพลง พ.ศ.2528 ลูกสาวคนใหม่ พ.ศ.2528 หลงเสียงนาง พ.ศ.2528 จงอางผางด พ.ศ.2528 ขอโทษที ที่รัก พ.ศ.2528 คุณนาย ป.4 พ.ศ.2527 อาจารย์เต๋อเจอพุ่มพวงพ.ศ.2528 เสน่ห์ นักร้อง พ.ศ.2528 ชี พ.ศ.2528 เด็กช่างกล พ.ศ.2528 และละครโทรทัศน์ทางช่อง 3 เรื่อง น.ส.ยี่ส่าย ของไพจิตร สุขาวารี ปีพ.ศ.2531 (บินหลา, 2536: 156-157)

วันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2534 พุ่มพวง ดวงจันทร์ ป่วยด้วยโรคไต อาการอยู่ในขั้นรุนแรง เข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาลตากสิน จังหวัดธนบุรี ต่อมาย้ายไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลศิริราช แพทย์ตรวจพบว่าพุ่มพวง มีอาการภูมิแพ้ตัวเองหรือโรคลูปัส อาการอยู่ในขั้นอันตรายลูกกลมถึงไต

พุ่มพวง ดวงจันทร์มีอาการป่วยเรื้อรังของโรคเอส.แอล.ดีหรือภูมิแพ้ตัวเองและในวันที่ 13 มิถุนายน 2535 ขณะที่เธอเดินทางพร้อมญาติไปนมัสการพระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ปรากฏว่าเกิดอาการช็อคอย่างกระทันหันญาตินำส่งโรงพยาบาลพุทธชินราช แต่อาการไม่ดีขึ้นและทรุดลงเรื่อย ๆ จนกระทั่งเสียชีวิตในเวลาประมาณ 21:00 น. ของวันที่ 13 มิถุนายน 2535 ขณะมีอายุได้ 31 ปี

เมื่อข่าวการเสียชีวิตแพร่สะพัดออกไปโดยสื่อต่าง ๆ ประชาชนที่เป็นแฟนเพลงของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ เดินทางมาจากทั่วทุกสารทิศเพื่อมารวมงานสวดศพ วันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2535 ตั้งศพพุ่มพวง ที่วัดมกุฏกษัตริยาราม มีแฟนเพลงจำนวนมากไปร่วมแสดงความอาลัย วันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2535 เคลื่อนศพพุ่มพวงไปยังสถานที่พระราชทานเพลิง ณ วัดทับกระดาน อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นวันที่พุ่มพวงเคยร้องเพลงพิสูจน์ความสามารถ จนกระทั่งได้เข้าสู่วงการเพลงและวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2535 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชทานเพลิงศพพุ่มพวง ดวงจันทร์มีประชาชนทั่วประเทศจำนวนมากกว่า 150,000 คน ร่วมในงานศพ แม้พุ่มพวง ดวงจันทร์ จะเสียชีวิตไปนานแล้ว แต่แฟนเพลงจำนวนมากไม่น้อยยังคงอาลัยในตัวพุ่มพวงเห็นได้จากยังคงมีประชาชนเดินทางไปที่วัดทับกระดาน จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อเคารพบูชาหุ่นขี้ผึ้งพุ่มพวง ดวงจันทร์อยู่เสมอและเชื่อกันว่าพุ่มพวงเป็นผู้ให้โชคกลาง

แม้ว่าพุ่มพวง ดวงจันทร์จะเสียชีวิตแล้วแต่ผลงานเพลงที่ขับร้องไว้อย่างคงได้รับความนิยมและมีจำหน่ายในท้องตลาดรายชื่อคาสเสตเทปที่ยังมีจำหน่าย มีดังนี้ (บินหลา, 2536: 155-156)

1. แก้วรอฟี	(เทปตราดอกบัว)
2. เสียสาวเมื่ออยู่ ม.ศ.	(สหทองเฮง)
3. ออกสาวเหนือสะอื้น	(เลปโล้)
4. จะให้รอ พ.ศ. ไหน	(อโชนา)
5. ดวงตาดวงใจ	(อโชนา)

6. สาวนาสั่งแฟน (อโชน่า)
7. นับพบหน้าอำเภอ (อโชน่า)
8. ทิ้งนาลืมหุ่น (อโชน่า)
9. คนดั่งลืมหูลังควาย (อโชน่า)
10. อื้อฮือ...หล่อจัง (อโชน่า)
11. ห่างหน่อยถอยนิด (อโชน่า)
12. ชั่วเจ็ดทีดีเจ็ดหน (อโชน่า)
13. รวมเพลงยอดนิยม (อโชน่า)
14. รวมเพลงยอดนิยม 2 (อโชน่า)
15. เพลงเศร้าสุดรัก (อโชน่า)
16. ซุปเปอร์ฮิตพุ่มพวง (อโชน่า)
17. พุ่มพวงเงินล้าน (โอเชียน)
18. หุ่นกอย(พุ่มพวงเงินล้าน 2) (โอเชียน)
19. พุ่มพวงเห่...ระเบิด(แนวดนตรีอีสาน) (สยามดิสก์)
20. ท็อปฮิตลูกทุ่งมาตรฐาน (อาร์เอส)
21. ที่เด็ดพุ่มพวง (ซีบีเอส)
22. ด็กแดนผูกโบว์ (ซีบีเอส)
23. หนูไม่รู้ (มิวสิกไลน์)
24. หนูไม่เอา (มิวสิกไลน์)
25. เงินนะมีมัย (มิวสิกไลน์)
26. พุ่มพวงหลาย พ.ศ. (มิวสิกไลน์)
27. ขอให้รวย (ท็อปไลน์)
28. น้ำผึ้งเดือนห้า (ท็อปไลน์)
29. ซุปเปอร์ลูกทุ่ง ท็อปฮิต (ท็อปไลน์)
30. มนต์เสียงเพลง สายัณห์- พุ่มพวง (ท็อปไลน์)
31. พุ่มพวง ดวงจันทร์ ซุปเปอร์ลูกทุ่ง 1 (ท็อปไลน์)
32. พุ่มพวง ดวงจันทร์ ซุปเปอร์ลูกทุ่ง 2 (ท็อปไลน์)
33. พุ่มพวง ดวงจันทร์ ซุปเปอร์ลูกทุ่ง 3 (ท็อปไลน์)
34. พุ่มพวง ดวงจันทร์ ซุปเปอร์ลูกทุ่ง 4 (ท็อปไลน์)
35. พุ่มพวง ดวงจันทร์ ซุปเปอร์ลูกทุ่ง 5 (ท็อปไลน์)

นอกจากนี้ยังมีเทพศาสเทเสียงร้องของพุ่มพวงอีกหลายชุดที่ออกวางจำหน่ายหลังจากที่พุ่มพวงเสียชีวิตแล้ว เช่น คิดถึงพุ่มพวงและโลกของผิงเป็นต้น และยังมีเทพเกี่ยวกับพุ่มพวงซึ่งทำเป็นอนุสรณ์หลังจากพุ่มพวงเสียชีวิตได้แก่ “บันทึกลับพุ่มพวง” ซึ่งศาลได้สั่งห้ามจำหน่าย “เหล่าประวัติพุ่มพวง ดวงจันทร์” ของไวพจน์ เพชรสุพรรณ “หนึ่งในดวงใจ” ผลงานของ “ชัยญาคิโยะ” หรือจริยา ปรีดาคุณ มีเพลง “เหลือแต่ดวงจันทร์” ซึ่งลพ บุรีรัตน์ แต่งอุทิศให้พุ่มพวง ดวงจันทร์ ในปี พ.ศ.2541 บริษัท เจเอสแอล จำกัด ทำละครโทรทัศน์เกี่ยวกับประวัติของพุ่มพวงเรื่อง “ราชินีลูกทุ่งพุ่มพวง ดวงจันทร์” ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7

เส้นทางความเป็นนักร้องของพุ่มพวง ดวงจันทร์ถูกกล่าวขานยกย่องให้เป็นแบบอย่างของคนทั่วไป โดยเฉพาะผู้ยากจนในชนบททั้งหลายที่จะได้พยายามต่อสู้ให้มีขึ้นมาบ้าง นอกจากนี้ในวงการเพลงเธอได้กลายเป็นภาพลักษณ์ของนักร้องเพลงลูกทุ่งหญิงยุคใหม่ที่สมบูรณ์แบบ ทางบริษัทค่ายเพลงทั้งหลายต่างต้องการสร้างนักร้องที่มีรูปแบบเช่นเดียวกับพุ่มพวง ดวงจันทร์กันขึ้นด้วย ได้มีการซื้อเพลงที่พุ่มพวงเคยร้องมาร้องใหม่และให้ลพ บุรีรัตน์ แต่งเพลงให้ศิลปินเป็นเพลงใหม่ทั้งหมด โดยที่ให้อยู่รูปแบบเช่นเดียวกับแบบพุ่มพวง ดวงจันทร์คือเป็นผู้หญิงสมัยใหม่ ก่อนข้างกล้าและก็ปรากฏว่าเพลงที่นักร้องเพลงลูกทุ่งหญิงขับร้องในระยะต่อมามีแตกแถวกันไปมากมาย โดยเฉพาะมีเรื่องสองแง่สองง่ามกันมากขึ้น อันเป็นสไตล์หนึ่งของผลงานเพลงพุ่มพวง ดวงจันทร์ หากแต่ว่าเพลงรุ่นใหม่ ๆ มีถ้อยคำสองแง่สองง่ามชัดเจน โจ่งแจ้งมากกว่าและนักร้องก็ใช้ลีลาที่ส่อไปในทางกามารมณ์จนเกินงาม อันเป็นผลให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์กันต่าง ๆ นานาปีพ.ศ.2547 หนังสือพิมพ์หลายฉบับได้ทำข่าวการจากไปของพุ่มพวง ดวงจันทร์ครบรอบ 12 ปี ที่วงการเพลงลูกทุ่งก็ต้องสูญเสียครั้งสำคัญ เมื่อราชินีเพลงลูกทุ่ง “ผิง” พุ่มพวง ดวงจันทร์ ต้องเสียชีวิตด้วย “โรคมะเร็งปอดตัวเอง” (เอสแอลดี) ผลงานเพลงของเธอที่ถูกบันทึกแผ่นเสียงไว้ประมาณ 500 เพลง คือ มรดกแห่งความรัก ความผูกพันที่เธอมีต่อแฟนเพลง และถือเป็นมรดกอันล้ำค่าของวงการเพลงลูกทุ่ง ซึ่งถือว่าเป็นการจากไปก่อนวัยอันสมควร เรียกได้ว่าเส้นทางชีวิตของหมอกกำลังจะรุ่งโรจน์ก็มีอันต้องดับวูบลงด้วยโรคร้ายอย่างน่าเสียดาย

ปีพ.ศ.2547 หนังสือพิมพ์หลายฉบับได้ทำข่าวการจากไปของพุ่มพวง ดวงจันทร์ครบรอบ 12 ปี ที่วงการเพลงลูกทุ่งก็ต้องสูญเสียครั้งสำคัญ เมื่อราชินีเพลงลูกทุ่ง “ผิง” พุ่มพวง ดวงจันทร์ ต้องเสียชีวิตด้วย “โรคมะเร็งปอดตัวเอง” (เอสแอลดี) ผลงานเพลงของเธอที่ถูกบันทึกแผ่นเสียงไว้ประมาณ 500 เพลง คือ มรดกแห่งความรัก ความผูกพันที่เธอมีต่อแฟนเพลง และถือเป็นมรดกอันล้ำค่าของวงการเพลงลูกทุ่ง ซึ่งถือว่าเป็นการจากไปก่อนวัยอันสมควร เรียกได้ว่าเส้นทางชีวิตของเธอกำลังจะรุ่งโรจน์ก็มีอันต้องดับวูบลงด้วยโรคร้ายอย่างน่าเสียดาย

การจัดงานรำลึกครบรอบ 13 ปีการเสียชีวิตของพุ่มพวง ดวงจันทร์ อดีตราชินีเพลงลูกทุ่ง

ที่วัดทับกระดาน อ.สองพี่น้อง จ.สุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 13-15 มิถุนายน 2548 ที่ผ่านมามีแผ่นเพลงรุ่นใหญ่ รุ่นกลางหอบลูกทุ่งหลานหลังไหลมาที่วัดมีดฟ้ามัดดิน โดยเฉพาะโกสวัณประกาศผลรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาลก็ยิ่งทำให้ได้รับความนิยมกันมากขึ้นทวีคูณ โดยเฉพาะนักเลียงโชค แห่งมากราบไหว้และหาเลขเด็ดที่ศาลาริมสระน้ำอย่างเนืองแน่น แทบทุกรายพอมายังไม่พุดพำทำเพลงรีบเข้าไปจุดรูปเทียนสักการะหุ่นจี๊ผึ้งพุ่มพวงและเขย่าเซียมซีหาเลขเด็ดกันหลุมุน

ปีพ.ศ.2549 เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2549 ที่วัดทับกระดาน ต.บ่อสุพรรณ อ.สองพี่น้อง จ.สุพรรณบุรี มีการจัดงานครบรอบ 14 ปีการเสียชีวิตของอดีตราชนิเพลงลูกทุ่งพุ่มพวง ดวงจันทร์ ตั้งแต่ช่วงเช้าจนถึงบ่ายมีประชาชนและแฟนเพลงเดินทางมาอย่างต่อเนื่องเวลา 11.00 น. วัดทับกระดานนิมนต์พระ 10 รูปจัดทำบุญถวายสังฆทาน เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับพุ่มพวง ดวงจันทร์ มีพิธีมอบทุนการศึกษาจำนวน 33 ทุน แบ่งเป็นทุนการศึกษาสำหรับหลานพุ่มพวง จำนวน 3 ทุน อีก 30 ทุนมอบให้กับนักเรียนโรงเรียนวัดทับกระดาน และบริเวณที่ตั้งหุ่นพุ่มพวง มีประชาชนมาร่วมตัวที่โคนต้นไทรริมน้ำด้านหน้าเป็นจำนวนมาก ส่วนที่ศาลามีการเปลี่ยนชุดให้แก่รูปปั้นพุ่มพวงเป็นชุดกระโปรงยาวสีน้ำเงินผ้าคลุมไหล่สีฟ้า บางสิ่งบางอย่างอาจเปลี่ยนแต่คนที่รักพุ่มพวงก็ยังคงรักกันอยู่เหมือนเดิม คนที่มาก็ยังมาต่อเนื่อง

สำหรับเงินบริจาคจากแฟนคลับพุ่มพวง เพื่อบูรณะวัดทับกระดานและสมทบทุนการศึกษาให้นักเรียนที่ยากจนรวมทั้งใช้เป็นกองกลางช่วยเหลือโรงเรียนที่ขาดแคลน โดยบุญกุศลทั้งหมดอุทิศให้ดวงวิญญาณอดีตราชนิเพลงลูกทุ่งผู้ล่วงลับ

บุคคลในวงการและนักวิชาการที่กล่าวถึงนักร้องลูกทุ่งพุ่มพวง ดวงจันทร์ มีดังนี้

หนังสือท็อปไลน์มิวสิก (2535: 8-29) ได้กล่าวถึงพุ่มพวง ดวงจันทร์ไว้ว่า

เมื่อเธอก้าวมาขึ้นตรงจุดแถวหน้าสุดของศิลปินลูกทุ่ง เธอก้าวไปอยู่ในจิตใจของประชาชนไทยนับล้าน ๆ คน เพลงของเธอฮิตในรายการวิทยุไม่เฉพาะแต่ เอ.เอ็ม. เท่านั้น เอฟ.เอ็ม. เมื่อเธอก้าวมาขึ้นตรงจุดแถวหน้าสุดของศิลปินลูกทุ่ง เธอก้าวไปอยู่ในจิตใจของประชาชนไทยนับล้าน ๆ คน เพลงของเธอฮิตในรายการวิทยุไม่เฉพาะแต่ เอ.เอ็ม. เท่านั้น เอฟ.เอ็ม. ซึ่งไม่เคยเปิดเพลงลูกทุ่งในรายการก็นำเพลงของเธามาเปิดครั้งแล้วครั้งเล่า บุคคลแทบทุกระดับชั้นยอมรับพุ่มพวง ดวงจันทร์ว่าเป็นนักร้องขวัญใจ ยกตำแหน่ง “ราชินีลูกทุ่งไทย” ให้เธออย่างเต็มใจที่สุด

วิเชียร (2535) ได้กล่าวถึงพุ่มพวง ดวงจันทร์ไว้ว่า “พุ่มพวงเป็นตัวแปรสำคัญในวงการลูกทุ่ง ถ้าเขาดังลูกทุ่งจะมาเป็นแถว ถ้าเขาดกลูกทุ่งก็ฟูบ พุ่มพวงเป็นศิลปินที่มีเสียงแบบที่เขาส่ง มาให้เป็นนักร้องโดยเฉพาะ”

วณิช (2535: 26-29) ได้กล่าวถึงพุ่มพวง ดวงจันทร์ไว้ว่า

ลีลาการร้องเพลงของเธอเป็นแบบฉบับของตนเอง สัมผัสเสียงเซ็กซี่ของเธอเป็นธรรมชาติ กลมกลืนกับเนื้อหาของเพลงและลีลาการเคลื่อนไหว เป็นนักร้องลูกทุ่งหนึ่งในจำนวนน้อย คนที่ฟังก็ได้ คู่ก็ดี เธอเป็นนักร้องลูกทุ่งคนสุดท้ายของยุคสมัย ถ้านับว่าการเกิดในวงการ เพลงของสุรพล สมบัติเจริญ เป็นการเริ่มยุคเพลงลูกทุ่งเป็นเวลาเกือบสี่สิบปี หากสุรพลเป็นคนเปิดฉากเพลงลูกทุ่ง คนปิดฉากก็คือพุ่มพวง ดวงจันทร์

เจนภพ (2535) ได้กล่าวถึงพุ่มพวง ดวงจันทร์ไว้ว่า “เป็นการสูญเสียร่วมโพธิ์ร่มไทรของ วงการลูกทุ่งกันทีเดียว ซึ่งไม่รู้ว่าจะพูดคำไหนที่ดีไปกว่านี้แล้ว ผมได้รับโทรศัพท์จากแฟน เพลงจำนวนมา อยากให้สร้างอนุสรณ์สถาน แต่ผมคิดว่าน่าจะทำอะไรให้ดีกว่านั้น”

สมเกียรติ (2535) ได้กล่าวถึงพุ่มพวง ดวงจันทร์ไว้ว่า

ผมคิดว่านักร้องเพลงลูกทุ่งที่มีเชื้อสายมาจากสุพรรณ นับตั้งแต่รุ่นสุรพล สมบัติเจริญ ไหวพจน์ เพชรสุพรรณก็มีพุ่มพวง ดวงจันทร์ นี่แหละที่เป็นผู้สานต่อวัฒนธรรมเพลงลูกทุ่ง ที่ประสบความสำเร็จไปทั่วประเทศ ผมคิดว่าในอนาคตก็อาจมีเด็กสาวที่อยู่บ้านนอกและ รักการร้องเพลงลูกทุ่ง เดินตามรอยของพุ่มพวงก็ได้ เพราะเธอเป็นนักต่อสู้ชีวิตจากเด็กบ้าน นอก ไม่มีความรู้อะไรจนก้าวขึ้นมาเป็นราชินีเพลงลูกทุ่ง

เนาวรัตน์ (2535) ร่ายบทกวีรำพึงถึงพุ่มพวง ดวงจันทร์ไว้ว่า

“หากมีเวลามาเยี่ยมบ้านนาบ้างเนื้อที่เนื้อ...”	น้ำตาเอ่ออาลัยเสียดยิ้ง
เสียงหวานหวานยืมทำท่าตาซึ้งซึ้ง	จะตั้งแต่คิดถึงอยู่ทุกครา
“หนูไม่รู้ เปล่านะ เขามาเอง”	ใครฟังเพลงก็ต้องรู้หนูแหละน่า
บอกทั้งตัวทั้งหัวใจให้เขามา	น้ำเสียงซอสนแสนหาบอกว่ารู้

บอกว่ารักก็ยังรักจริงใจ	รักจะฝันรักจะใฝ่ให้ต่อสู้
รักครอบครัวยุติต้องเลี้ยงดู	รักเชิดชูรู้ค่ารัก
รักคืนรันทนรอรักต่อสู้	รักได้รู้รักได้แรงสร้างแหล่งหลัก
สร้างตำนานนักร้องซ้ำของนัก	รู้หน้าหนักน้ำคำอย่างใจ
ชีวิตเธอคือเพลงฝ่าเปล่งขาน	สร้างความงามความหวานความหวานไหว
คือวิถีชีวิตจิตใจไทย	ประจักษ์ในคุณค่าสามัญชน
คือหัวใจไ้หนุ่มทั้งหลุมเร้า	คือใจเจ้าสาวแจ้งทุกแห่งหน
สนุกสนานโศกเศร้าเคล้าระคน	รู้เล่ห์กลมารยาทมายอกย้อน
“หากพิถีกลับมา ซื่อผ้าตาตา ฝากน้องบ้างเน้อ...”	ไม่อยากให้คอยเก้อเหมือนวันก่อน
มือประนมบฝ่าอาลัยวอน	น้ำตาซ่อนซบผ้าตาตาแล้ว
พักผ่อนเถิดพุ่มพวงอย่าห่วงไ้	ประจักษ์ใจพุ่มพวงดังดวงแก้ว
ยามพุ่มพวงดวงจันทร์ครรไ้แล้ว	ยังแว่วแว่ววังเวงเพลงพุ่มพวง

กร (2535) ได้กล่าวถึงพุ่มพวง ดวงจันทร์ไว้ว่า

งานกึ่งศตวรรษเพลงลูกทุ่งไทย ครั้งที่ 9” ซึ่งประสบความสำเร็จอย่างมาก จนกระทั่งมีการจัดอีกเป็นครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2534 เพลงลูกทุ่งในระยนั้นพุ่มพวง ดวงจันทร์ก็เป็นคนหนึ่ง ซึ่งได้แสดงคุณภาพออกมาให้เห็นอย่างชัดของความเป็นนักร้องลูกทุ่งระดับสูงสุดแต่มีความเป็นห่วงว่าความนิยมเพลงลูกทุ่ง โดยทั่วไปในขณะนั้นเริ่มจะตกต่ำเป็นอย่างมาก ถ้าย้อนรำลึกถึงในช่วงนั้นปีพ.ศ.2531และปีพ.ศ.2532 เพลงลูกทุ่งเกือบจะทั้งเพลงเริ่มจะมีปัญหา ออกเดินสายต่างจังหวัดแทบจะไม่ได้อู่เลย เดินสายต่างจังหวัดถ้าไปเจอกับสตรีงก็จะแพ้ แล้วก็บ้ตรขายไม่ได้ สตรีงก็ร่ำรวยกันไป มีเด็กวัยรุ่นเข้าไปชมกันเป็นจำนวนมาก เราจะต้องพยายามหยุดตรงนั้นได้อ่างไร จึงได้จัดงานกึ่งศตวรรษขึ้นและงานกึ่งศตวรรษครั้งนั้น เราเรียงลำดับเพลงเอาไว้ 50 เพลง เพลงสะท้อนลูกทุ่งไทยภาคที่ 1 เพลงที่เห็นว่าดีที่สุดโดยนักร้องที่เชื่อว่ามีคุณภาพมากที่สุด เพลงสุดท้ายของรายการกึ่งศตวรรษลูกทุ่งไทยครั้งที่ 1 วันที่ 16 กันยายน 2532 คือเพลงสาวนาสั่งแฟน ซึ่งพุ่มพวง ดวงจันทร์เป็นผู้ร้อง พุ่มพวงนั่งอยู่บนสเทแล้วก็ลอยขึ้นมาบนเวที ความที่พุ่มพวงมีคุณภาพของเสียง เสียงของพุ่มพวงสามารถร้องขึ้นไปได้สูงแล้วก็แสดงการเอื้อนเพลง ซึ่งเพลงลูกทุ่งจำนวนมากจะต้องเอื้อนในปลายประโยคให้มันต่อเนื่อง ถ้าเป็นเพลงที่คิดทำนองแหล่ด้วยยิ่งแล้ว จะต้องมีความสามารถพิเศษทางด้านเอื้อน ตรงนี้คุณภาพของเสียงพุ่มพวงไม่ขาดตอนแล้วก็ไม่ตก

ตรงนี้เป็นสิ่งที่ออกมาแน่นอนออกมาจากเต็มคอเลยทุกครั้งทีร้องนั้น เป็นคุณภาพของเสียง เป็นประการแรกที่มีความประทับใจ ประการที่ 2 ก็คือสามารถร้องคำพูดหรือเนื้อร้องของเพลงนั้น แสดงอารมณ์ออกมา ถึงแม้ว่าเราจะนั่งฟังในรถยนต์ ฟังเทปหรือฟังทางวิทยุ ไม่เห็นหน้าคนร้อง ไม่ได้เห็นเป็นมิวสิกวิดีโอ ไม่ต้องมีภาพแสดงประกอบ ฟุ่มพวงสามารถทำให้นักเห็นภาพที่แสดงออกมาจากเนื้อร้องของเพลงนั้นได้อย่างชัดเจน หลาย ๆ ครั้งการแสดงออกของฟุ่มพวงนั้น เรียกว่าแสดงอารมณ์ของเสียงให้เปลวออกมาเป็นภาพ ในมโนภาพของผู้ฟังซึ่งเข้าไปทางหูแล้วก็ออกมาเป็นภาพในความนึกคิดของเรานั้น ซึ่งเป็นความสามารถสูงและหาตัวจับยากในเรื่องนี้ ทำให้เรามองเห็นภาพได้อย่างชัดเจน เพลงนี้กำลังบรรยายเกี่ยวกับเรื่องอะไรอยู่ เพลงสาวนาสั่งแฟนซึ่งได้รับการคัดเลือกกลั่นกรองกันหลายชั้น จากกรรมการหลายชุดได้ออกมาเป็นเพลงกึ่งศตวรรษลูกทุ่งไทยครั้งที่ 1 และเป็นเพลงดีเด่นที่สุด อีกเพลงหนึ่งที่ได้แสดงภาพออกมาให้เห็นถึงชีวิตผู้หญิงบ้านนอก เข้ามาทำงานในกรุงเทพ ฯ อยากจะเป็นคาราอยากจะเป็นนักร้อง คือเพลงดาวเรืองดาวโรย ฟุ่มพวงได้ร้องออกมาอย่างชัดเจนและได้เห็นภาพสะท้อนความเป็นจริงในสังคมว่าผู้หญิงต่างจังหวัดพอเข้ามาแล้วจะเจอแบบนี้เกือบจะทุกคน มาถ่ายหนัง ถ่ายมาถ่ายไปท้องข้าใหญ่ขึ้นมา เป็นความจริงที่สะท้อนออกมาของชีวิตลูกผู้หญิงบ้านนอกที่เข้ามาแล้วก็อยากจะมาเป็นนักร้อง อยากจะดังเป็นคาราจะเจอสิ่งเหล่านี้กันอยู่เรื่อย ประการที่ 3 ที่มีความประทับใจก็คือเมื่อทุกคนดูการแสดงสดของฟุ่มพวง การแสดงสดของฟุ่มพวง ดวงจันทร์นั้นเหนือชั้น เหนือกว่านักร้องคนอื่น ๆ มาก ไม่ใช่เรื่องเครื่องแต่งกายของหางเครื่อง ไม่ใช่การยิ่งใหญ่ของเวที แต่การที่ฟุ่มพวงสามารถแสดงออกบนเวทีให้สอดคล้องกับผู้ชมที่นั่งดูอยู่ข้างล่างได้ ฟุ่มพวงจะแสดงที่กลางทุ่งนาที่สุพรรณบุรี หรือจะแสดงที่ในห้องแอร์บุปผรมที่ห้องนภาลัย โรงแรมดุสิตธานี เธอสามารถปรับการแสดงของตัวเองและลีลาของตัวเองให้เข้ากับผู้ฟังผู้ชมได้อย่างดีเยี่ยมที่สุด หมดฟุ่มพวงที่กลางทุ่งหลายแห่งแล้วก็เคยไปดูที่ห้องนภาลัยดุสิตธานี เห็นการเปลี่ยนแปลงและปรับตนในการแสดงออกให้กับผู้ชม ให้สอดคล้องกับเพลง ซึ่งรู้ด้วยว่าคนที่นั่งดูอยู่ข้างล่างเป็นคนระดับไหน เธอจำได้และตรงนี้เป็นความประทับใจที่คนไทยทั้งประเทศต้องยอมรับว่า เธอคือราชินีลูกทุ่งจริง ๆ และเชื่อว่าพวกเราทุกคนก็คงจะคิดถึงฟุ่มพวงเหมือน ๆ อย่างที่ผมคิดถึงฟุ่มพวง

สุจิตต์(2535)ได้กล่าวถึงฟุ่มพวง ดวงจันทร์ไว้ว่า

นักวิชาการที่ให้สมญานามฟุ่มพวง ดวงจันทร์ไว้ว่า“แม่เพลงไฮเทค” ได้กล่าวถึงเรื่องราวของ

พุ่มพวงไว้ว่า สังเกตดูลักษณะนักเพลงลูกทุ่งที่เกิดขึ้นมาทีหลัง ที่เราเรียกว่าลูกทุ่ง กลุ่ม ตะวันตกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาที่กำเนิดเพลงลูกทุ่ง หรือกลุ่มที่มามีบทบาทกับเพลงดนตรีต่าง ๆ ถ้าวณีย์แล้วมันจะมีส่วนผสมความเป็นลาว ไม่มากก็น้อยแต่ไม่ใช่ทั้งหมด พัฒนาการอันนี้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ที่ทำให้กรุงเทพ ฯ มีความเจริญเติบโตขึ้นมาจนถึงปัจจุบัน ที่อำเภอสองพี่น้อง พุ่มพวง ดวงจันทร์เกิดอำเภอสองพี่น้องเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของอำเภ่อู่ทองใน สมัยโบราณยังไม่ได้แยกอำเภอ เมืองอู่ทองเป็นเมืองที่สืบเนื่องมาตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ มาถึงสมัยทวารวดีมาถึงสมัยลพบุรี ถ้าหากจะเปรียบเทียบก็อยากจะเรียกว่าท่านเป็นแม่เพลง ไสยเทศ เพราะความรู้ที่ท่านซึมทรัพย์ เสียงที่ร้องออกมาเสียงเต็ม เป็นเสียงลักษณะแม่เพลง เป็นเสียงที่ลักษณะนักร้องไทยเดิมเขาร้องกัน คือ ถ้ำร้องอ้อ ๆ อึ้ง ๆ หรือร้องขึ้นเสียงแล้ว ไม่ใช่เสียงตระกูลลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและไม่ใช่เสียงตระกูลไทยลาว คุณพุ่มพวงนั้นเสียงเต็ม และมีอารมณ์ขันในเพลง แม้กระทั่งเนื้อเพลงคนอื่นแต่งให้ก็ดีหรือคุณพุ่มพวง ดวงจันทร์ อาจจะมีส่วนแต่งให้ด้วย แต่อารมณ์ที่คุณพุ่มพวง ดวงจันทร์ร้องนั้น มันมีส่วนประสม ประสานระหว่างแม่เพลงรุ่นเก่ากับวิธีการเทคโนโลยีและไฮเทครุ่นใหม่ ผู้หญิงในทรรสนะ ของเพลงลูกทุ่ง ก่อนหน้าคุณพุ่มพวง ดวงจันทร์นั้น เป็นผู้หญิงที่จี๊แพ๊ะอะอะอะไรก็ท้อแล้ว ก็อยู่กับบ้านแล้วก็ไวยวายพุ่มพวงน้ำตาเช็ดหัวเข่า แต่พุ่มพวง ดวงจันทร์คือลักษณะแม่เพลง ไสยเทครุ่นใหม่ ไม่จ้อสังคมและไม่จ้อผู้ชายคือ หมายความว่าไม่มีวันหลอกผู้หญิงอย่างพุ่ม พวง ดวงจันทร์ไม่มีวันจะถูกผู้ชายหลอก หมายความว่าอารมณ์เพลงที่ออกมานั้นเป็น ตัวแทนผู้หญิงสมัยใหม่ที่อยู่กับไฮเทคและไม่คิดว่าสิ่งเหล่านี้มันเป็นลูกทุ่งหรือเป็นลูกกรุง แต่คือเพลงที่สะท้อนชีวิตสังคมปัจจุบัน สะท้อนชีวิตสังคมไฮเทค ซึ่งพุ่มพวง ดวงจันทร์ ได้ ใช้องค์ความรู้ความสามารถส่วนตัวที่สังคมมาจากวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาปากตะวันตก

สังัด (2545) ได้กล่าวถึงพุ่มพวง ดวงจันทร์ไว้ว่า

พุ่มพวง ดวงจันทร์ได้สร้างกรรมดีไว้ ทำให้ผู้คนทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อยู่ในสาย ศิลปะดนตรี จึงพากันหลงใหลระลึกถึงและกล่าวถึงราวกับว่าเธอยังมีชีวิตอยู่จริง ๆ ในขณะที่ ผู้อื่นจากไปแล้วจากเลย แต่พุ่มพวงยังคงเป็นครู เป็นแบบอย่างที่คุณรุ่นหลังได้ยึดถือเป็น แนวปฏิบัติทั้งในแนวดนตรีและกิริยาอาการที่แสดงออกมาทางกาย อันความโด่งดังของ พุ่มพวง ย่อมต้องอาศัยทั้งที่เป็นปัจจัยภายนอกและในส่วนตัวของพุ่มพวงเอง ประสม ประสานกันอย่างลงตัว ที่เป็นปัจจัยภายนอก เห็นจะต้องนับเนื่องมาแต่ผู้ให้ความสนับสนุน ผู้สร้างรวมถึงผู้ประพันธ์เพลง ที่มีความฉลาด รอบรู้ มีปฏิภาณ รู้วิธีสร้างงานให้เหมาะสม

กลมกลืนกับผู้ทำคือพุ่มพวง คงเกี่ยวกับการปรับรสนางต้องให้เหมาะกับลิ้นของผู้เสพ อันว่าผู้เสพที่ดีใช้ว่าเสพแล้วลืมนรส ควรต้องคิดหาทางปรุงรสให้เลิศยิ่ง ๆ ขึ้นไป ด้านส่วนตัวของพุ่มพวงพอจะพูดได้เต็มปากได้ว่าคงได้ผ่านสังคมชนบทมาแต่เริ่มแรก เพลงลูกทุ่งทั้งหลายใคร ๆ ก็ยอมรับว่า ล้วนแต่สะท้อนชีวิตชนบทได้อย่างดี เรื่องนี้ต้องยกให้ผู้ประพันธ์เพลงอย่างน้อยก็มีครูพ บุญรัตน์ ท่านหนึ่งที่เคยป้อนผลงานให้กับพุ่มพวง อันความเป็นชนบทอยู่ที่ไหน ไม่ใช่อยู่ที่ความเป็นบ้านนอก ความยากจนหรือขาดความรู้ความคิด แต่อยู่ที่ความบริสุทธิ์ ความจริง สิ่งนี้แหละที่สะท้อนออกมาทางพฤติกรรมหรือนุคลิกของพุ่มพวง เสียงเพลงที่พุ่มพวงเปล่งออกมา จะเป็นตัวบอกความหมายในธรรมชาติที่บริสุทธิ์ของพุ่มพวง ไม่ได้เกิดจากการเสแสร้งหรือเกิดอาการอย่างที่เราเรียกกันในภาษาปัจจุบันว่า“จริตจะก้าน” ตรงนี้แหละที่สร้างความโดดเด่น ความน่ารัก น่าชื่นชมปราศจากข้อรังเกียจต่อผู้ที่เคยสัมผัสชีวิตและงานพุ่มพวง พุ่มพวงอ่านหนังสือไม่ออก สิ่งนี้แหละเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลให้พุ่มพวงยังทรงความเป็นอมตะอยู่ ความเอาชนะอุปสรรคที่ต้องอาศัยความจำเป็นสิ่งสำคัญ เป็นความยากอย่างใหญ่หลวงต้องใช้ความเพียรความพยายาม สามารถต่อสู้ยืนหยัดจนเอาชนะชนะมาได้อย่างขาวสะอาด ไม่เคยมีสิ่งบกพร่องแสดงออกมาให้เห็นเลย ตรงนี้แหละที่ถือว่าเป็นการทำความดี นอกจากจะเป็นคุณเป็นศรีให้กับตนเองแล้ว ยังแผ่แผ่ความสุขความบันเทิงให้แก่มหาชนในทุกเพศทุกวัยและยังเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับผู้ที่ต้องการจะอยู่ในสังคมอย่างพุ่มพวง ดวงจันทร์อีกด้วย

ใหญ่ (2535) ได้กล่าวถึงพุ่มพวง ดวงจันทร์ไว้ว่า “คนเราจะร้องดีไม่ดี อยู่ที่ลีลาการร้องสำเนียง แก้วเสียง เสียงของพุ่มพวงนั้นกังวาลจริง ๆ เวลาร้อง ซึ่งผมมีเทปชุดเพลง 200 ปีที่พุ่มพวง ดวงจันทร์ได้ร้องไว้ ผมประทับใจมาก”

จินตนา (2535) ได้กล่าวถึงพุ่มพวง ดวงจันทร์ไว้ว่า

พุ่มพวงจากไปแล้วมีความเสียดาย มีคนแสดงความชื่นชมกันภายหลัง เพลงที่พุ่มพวงร้องส่วนใหญ่ลักษณะของบทเพลง ลักษณะของบุคลิก ลักษณะของเนื้อร้อง มีลักษณะเสนอให้กับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ดิฉันได้เห็นการแสดงของพุ่มพวง ดวงจันทร์รู้สึกชื่นชมเมื่อสังเกตรสนิยมการแต่งตัว ทันสมัยที่สุดเป็นลูกทุ่งไฮเทคคือ มีการเปลี่ยนแปลงไปตลอด นอกจากการแต่งตัวแล้ว การเดินกับหางเครื่องเดินได้พร้อมกับหางเครื่องตลอด ซึ่งพุ่มพวงเป็นคนคิดทำตัวเอง นั่นคือความสามารถพิเศษของเธอ อีกอย่างหนึ่งตลอดเวลาที่แสดงอยู่ที่

ร้องอยู่ พุ่มพวงก็มีการพูดแซวคนดู มีการพูดตลก พูดอะไรให้สนุกสนาน การที่พุ่มพวงพูดมาก ๆ นั้นกลายเป็นเทคนิค เป็นคุณสมบัติที่มีคุณภาพ ซึ่งเราคาดไม่ถึงว่าพุ่มพวงสามารถออกมาปรากฏให้ผู้ชมประทับใจนั้นก็คือตัวจริงของเธอ ไม่มีใครสามารถจะมาซ่อนลักษณะของพุ่มพวงเมื่ออยู่บนเวทีจะมองเห็นเป็นทอมบอย กร่าง ซ่า ซึ่งถ้าไม่เป็นอย่างนั้นจะไม่สนุกและที่ดิฉันชอบอยู่อย่างหนึ่งและเป็นสิ่งที่น่ารักที่สุดและไม่มีใครที่จะทำได้ ก็คือการร้องเพลงที่มีเนื้อร้องค่อนข้างหมั่นเหม่ ซึ่งดิฉันว่าถ้าเป็นคนอื่นร้องก็ถูกห้ามร้องไปนานแล้ว แต่พุ่มพวงร้องกระเซ้าเข้าแห่ ชั่ว ซึ่งมองดูแล้วไม่ใช่เรื่องน่าเกลียดอะไร มีพุ่มพวงทำได้คนเดียวไม่มีใครที่จะทำได้อีก เมื่อดิฉันเขียนถึงตัวพุ่มพวง ดิฉันไม่ได้ใช้คำว่า ราชนิลุท่ง ดิฉันใช้คำว่านางพญาลุท่ง คือถ้าเธอเป็นราชนิลุท่งมีคนมาถอดมงกุฎ แต่ถ้าเป็นนางพญาแล้วไม่มีใครที่จะไปลบเธอได้

สมเกียรติ (2535) ได้กล่าวถึงพุ่มพวง ดวงจันทร์ไว้ว่า

บทเพลงลุท่งที่พุ่มพวง ดวงจันทร์ขับร้องสามารถพาเพลงลุท่งไม่ให้หายไปสามารถนำบทเพลงลุท่งกลับมาฟัง มาร้องในหมู่บ้าน ในคาเฟ่ ในโรงแรมและทั่วทุกสถานที่ บทเพลงลุท่งที่พุ่มพวงขับร้องขายดีเทียบเท่ากับนักร้องปัจจุบัน ตรงนี้คือความยิ่งใหญ่ของตัวพุ่มพวง ดวงจันทร์ และถ้าไม่มีพุ่มพวงนี่คือเพลงลุท่งหมดไป เป็นเรื่องที่น่าเสียดายสำหรับประเทศไทยและสำหรับคนไทยทุกคนอย่างที่สุด ในการสูญเสียันักร้องลุท่งอย่างพุ่มพวง ดวงจันทร์

ไพจิตร(2535) ได้กล่าวถึงพุ่มพวง ดวงจันทร์ไว้ว่า

พุ่มพวง ดวงจันทร์เป็นคนที่เก่ง เป็นนักร้องที่มีพรสวรรค์ สามารถสร้างชื่อเสียงในต่างประเทศ ไม่น่าจะมีนักร้องทั้งชายทั้งหญิงในประเทศไทยคนใดแล้ว ที่จะสร้างความรื่นรมย์ สร้างบรรยากาศในการฟังเพลงหรือว่าความสนุกเพลิดเพลินเท่ากับพุ่มพวง ดวงจันทร์ เสียงร้องของพุ่มพวงมีเอกลักษณ์ เมื่อแสดงบนเวที มีลูกเล่น มีบทการพูดเจรจา มีการทึ้งทู่ทั้งตา ทำลักษณะตามเพลงได้หมด เป็นคนที่หัวไว มีปฏิภาณดี มีนิสัยขี้เล่น

ไกรสร (2535) ได้กล่าวถึงพุ่มพวง ดวงจันทร์ไว้ว่า

ผมขอขอบพระคุณมากเมื่อคุณพุ่มพวง ดวงจันทร์จากเราไปแล้ว แต่ยังมีคนที่ยังรักและห่วงใย เอาความดีของคุณพุ่มพวงมาพูด มากล่าวถึงให้คนรุ่นหลังได้ฟังกันต่อไป ในฐานะที่ผมใกล้ชิดกับพุ่มพวง ดวงจันทร์มากที่สุดคุณพุ่มพวง ดวงจันทร์เป็นผู้หญิงธรรมดาแต่ไม่ธรรมดา เป็นผู้หญิงที่มีความจำเป็นเลิศ เมื่อเธอฟังเพลงที่ไม่ใช่เพลงของตัวเอง 2-3 ครั้ง เธอสามารถร้องเพลงให้แฟน ๆ เพลงฟังได้ ในฐานะสามีคุณพุ่มพวง ดวงจันทร์เป็นภรรยาที่ดีมากของสามี เป็นแม่ที่ดีของลูก คุณพุ่มพวงเลี้ยงลูกเอง ให้นมลูกเองทำหน้าที่ทุกอย่างที่แม่พึงกระทำต่อลูกได้ ใส่ผ้าอ้อมทำทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อให้ลูกนั้นมีความรักมีความใกล้ชิดกับพ่อแม่ ความเป็นแม่บ้านคุณพุ่มพวง ดวงจันทร์ทำอาหารเองบนเวทีกับข้างล่างอยู่ที่บ้านต่างกันมาก คุณพุ่มพวงทำกิจวัตรประจำวันคือจะต้องไปส่งลูกที่โรงเรียนก่อน 7 โมงเช้า คุณพุ่มพวงชอบดอกกุหลาบ ชอบดอกไม้ ชอบสิ่งสวย ๆ งาม ๆ ผมมาวิเคราะห์แล้วว่าผมประมาทในอาการของคุณพุ่มพวงไม่ได้อยู่ในขั้นเลวร้ายถึงขนาดนั้น และผมควรจะให้คุณพุ่มพวงให้มากกว่านี้สักหน่อยหนึ่ง ซึ่งถ้าผมย้อนเวลากลับไปได้ ผมคงไม่ให้เกิดเหตุการณ์แบบนี้เกิดขึ้น

สรุปได้ว่าพุ่มพวง ดวงจันทร์ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและจากครูเพลง แสดงถึงความสามารถของพุ่มพวง ดวงจันทร์ที่มีมันสมองจดจำบทเพลงได้ โดยถ่ายทอดออกมาทางการขับร้อง การแสดงลีลา ท่าทางที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งพุ่มพวง ดวงจันทร์ใช้ไหวพริบ ปฏิภาณ การโต้ตอบ การพูดสด การเต้นที่คิดขึ้นเองซึ่งดูกลมกลืน สิ่งนี้สะท้อนออกมาทางพฤติกรรมหรือนุคลิกของพุ่มพวง เสียงเพลงที่พุ่มพวงเปล่งออกมา จะเป็นตัวบอกความหมายในธรรมชาติที่บริสุทธิ์ของพุ่มพวง ดวงจันทร์ นับได้ว่ามาด้วยความสามารถที่ประกอบกับคุณสมบัติของตัวบุคคล ที่สามารถเป็นแบบฉบับให้กับนักร้องลูกทุ่งในอุดมคติจริง ๆ พุ่มพวง ดวงจันทร์จึงเปรียบเสมือนตัวแทนหรือสัญลักษณ์ของความเป็นลูกทุ่งอย่างเต็มตัว ในยุคของเพลงลูกทุ่งก้าวเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ จนนักวิชาการบางคนขนานนามว่า “นี่คือแม่เพลงไฮเทค” ด้วยความเป็นนักร้องลูกทุ่งระดับแนวหน้าทำให้พุ่มพวง ดวงจันทร์เป็นนักร้องที่ต้องพัฒนาตนเองให้ทันห้วงนักร้องรุ่นน้อง การสร้างบุคลิกภาพในขณะยืนหลังเวทีเป็นรูปแบบการแสดงที่ปฏิวัติวงการเพลงลูกทุ่ง ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบหางเครื่อง การใช้เครื่องดนตรีที่นำเอาแนวดนตรีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ ทั้งนี้ นับได้ว่าพุ่มพวง ดวงจันทร์ได้นำพาเพลงลูกทุ่งก้าวไปสู่ความเป็นจริงในสังคมที่เป็นสังคมที่กำลังพัฒนาในทุก ๆ ด้าน

การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากการเสียชีวิตของพุ่มพวง ดวงจันทร์ นั้นสังคมวัฒนธรรมของเพลงลูกทุ่งก็ได้มีบทบาทขึ้นมาโดยทันที โดยเฉพาะการตื่นตัวในวงการเพลงลูกทุ่ง ก่อนหน้าพุ่มพวงจะเสียชีวิต เพลงลูกทุ่งนับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ได้รับการพัฒนาจากตัว

นักร้องเช่น พุ่มพวง ดวงจันทร์ ในสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความแตกต่างสูงมากหรือที่เราเรียกว่า ช่องว่างระหว่างสังคมมีมาก บทบาทของเพลงลูกทุ่งมีส่วนเชื่อมกันระหว่างสังคมด้วยกันเองหรือที่เรียกว่า “ดนตรีไม่มีชนชั้น” บทบาทของเพลงลูกทุ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะการเกิดใหม่ของนักร้องที่เกิดขึ้นมากมาย

ในแง่ของสังคมไทยในชนบท ความผูกพันทางด้านจิตใจของคนไทยมีสูงมาก โดยเฉพาะกับ สังคมชนบท จากการเสียชีวิตของพุ่มพวง ดวงจันทร์ได้ไม่นานก็มีการสร้างเป็นอนุสรณ์หรือสร้างเป็นรูปปั้น เพื่อให้ระลึกถึงจะเห็นได้ว่าที่วัดทับกระดาน ประชาชนต่างหลั่งไหลกันมากราบไหว้บูชา ตลอดจนมีการบนบานศาลกล่าว ประเด็นนี้เองเป็นประเด็นหลักของสังคมไทยที่มีความเชื่อประกอบกับกุศโลบายที่ได้มีการสร้างรูปปั้น เพื่อให้คนเข้ามาทำบุญในวัดและระลึกถึงพุ่มพวง ดวงจันทร์

สำหรับในส่วนของผู้ที่สนใจในวงการเพลงลูกทุ่งโดยตรง ได้พูดเป็นเสียงเดียวกันว่าพุ่มพวง ดวงจันทร์เป็นรากฐานของเพลงลูกทุ่งแนวใหม่ที่เป็นต้นแบบให้แก่ นักร้องรุ่นหลังได้ยึดถือเป็นแนวทาง อีกทั้งยังเป็นผู้บุกเบิกการแสดงออกบนเวทีที่มีรูปแบบที่ผสมผสานระหว่างเพลงลูกทุ่งกับแนวเพลงสตริงหรือแนวเพลงสมัยใหม่ได้อย่างลงตัว จนไม่มีใครวิพากษ์วิจารณ์ได้เลย จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าพุ่มพวง ดวงจันทร์เป็นนักร้องลูกทุ่งคนเดียวที่บุคคลทุกเพศทุกวัยรู้จักและร้องเพลงของเธอได้